

ΙΛΙΣΟΣ

ΕΡΕΥΝΑ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΤΕΧΝΗ

Περισσότερη χαρά νοιώθουν οι ουρανοί, για το δακρυσμένο πρόσωπο ενός αμαρτωλού που μετανοιώνει, παρά για το καθάριο σαν το κρίνο φόρεμα εκατό δίκαιων.

Βίττωρα Ουγκώ («Οι άθλιοι», Μέρος 1^ο, βιβλίο 2^ο, 3)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΕΥΧΟΥΣ

Το πιο ωραίο πράγμα στον κόσμο.	129
Ο φύλακας άγγελος.	131
Ανθολόγηση από χειρόγραφα του Λεονάρδου Ντα Βίντσι.	133
Διονύσιου Σολωμού: Η ώρα της αποθέωσης.	134
Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη: Η θυσία του Βύρωνα.	134
Ο Γκαίτε και ο Δ. Σολωμός για τη θυσία του Βύρωνα.	136
Άννας Μπέζαντ: Δεν εξαγοράζω την ησυχία μου με το ψεύδος.	138
Σπύρου Νάγου: Περί του έργου της Έλενας Μπλαβάτσκη.	139
Στοχασμοί του Διονύσιου Σολωμού.	148
Όμραμ Αϊβανχόφ: Ο ρόλος των πειρασμών.	150
Ο διάβολος πιστός υπηρέτης του Θεού.	151
Η προσευχή	153
Ράντας Μπερνιέ: Διδάσκαλοι και γκουρου.	155
Βίκτωρα Ουγκώ: «Οι άθλιοι». Ηθικά μηνύματα.	160
Αντώνιου Αδριανόπουλου: Συστάσεις του Πυθαγόρα προς τους μαθη- τές του.	163
Ο Άλμπερτ Σβάιτσερ και η ηθική ζωή.	165
Το χρονικό της κηδείας του Παλαμά στα χρόνια της κατοχής.	167
Άγγελου Σικελιανού: Ηχήστε οι σάλπιγγες!	170
Λόγοι Σοφοί	171
Παύλου Νιρβάνα: Το στοιχειωμένο σπίτι.	173
Άννας Μπέζαντ: Ελευθερία σκέψης και γνώμης.	176
Χαράλαμπον Μπαράζλη: Η μετενσάρκωση.	178
Μυρτιώτισσας: Τα σαββατοβράδια στο σπίτι του Κωστή Παλαμά.	182
Γιώργου Ζαλοκώστα: Ο Βοριάς που τ' αρνάκια παγώνει. Ποίημα.	186
Ιωάννη Συγκουτρή: Η βελτίωση του εαυτού μας.	188
Βίκτωρ Ουγκώ: Η αδελφοσύνη.	188

ΤΡΙΜΗΝΙΑΙΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΕΛΕΥΘΕΡΑΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Βουκουρεστίου 25 Κωδ. Ταχ. 106 71, Αθήνα Τηλ. 362.0702 - 361.0961

Διανέμεται δωρεάν εις τα μέλη

Ιδρυτής + ΚΩΣΤΗΣ ΜΕΛΙΣΣΑΡΟΠΟΥΛΟΣ

Ιδιοκτησία - Έκδοση: Θεοσοφική Εταιρεία εν Ελλάδι

Συντακτική Επιτροπή: Π. Αναγνώστου, Χ. Μπάρακλης, Θ. Κατσιφής

Έτος 44ον, Ιούλιος - Αύγουστος - Σεπτέμβριος 1999, Τεύχος 237

Η ΕΙΔΙΚΡΙΝΗΣ ΜΕΤΑΝΟΙΑ

ΤΟ ΠΙΟ ΩΡΑΙΟ ΠΡΑΓΜΑ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Ο Αλλάχ ο Σοφός, έδωσε εντολή σε κάποιο καλό πνεύμα:

- Κατέβα στη γη και φέρε μου το πιο ωραίο πράγμα που θα βρείς εκεί.

Το υπάκουο πνεύμα πέρασε από ένα πεδίο μάχης, όπου βρισκόταν ξαπλωμένος ένας πληγωμένος ήρωας. Μάζεψε το αίμα του σ'ένα ποτήρι και το παρουσίασε στον Ύψιστο:

- Το αίμα που χύνεται για την πατρίδα είναι πολύτιμο - είτε ο Αλλάχ ο Σοφός - αλλά δεν είναι το πιο όμορφο που υπάρχει στη γή.

Τότε το πνεύμα αναχώρησε πάλι για τους δρόμους του κόσμου.

Συνάντησε την κηδεία ενός φιλόπλουτου. Πολλοί φτωχοί ακολουθούσαν το φέρετρό του και από ευγνωμοσύνη, έκαιγαν αρώματα. Το πνεύμα γέμισε μια φιάλη από εκείνα τα αρώματα και ταπεινά τα παρουσίασε στον Αλλάχ, ο οποίος χαμογέλασε από την

ευωδία. Ομως παρατήρησε:

- Βεβαίως η ευγνωμοσύνη είναι από τα πιο σπάνια και όμορφα πράγματα του κόσμου. Υπάρχει όμως κάτι καλύτερο!

Το αγγελικό πνεύμα περιόδευε άδικα σ' όλη τη γη χωρίς να βρίσκει εκείνο που ακριβώς επιθυμούσε ο Αλλάχ.

Ενα βράδυ, κουρασμένο κάθισε στην άκρη ενός δρόμου. Είδε κοντά του κάποιον άνθρωπο να κλαίει και τον ρώτησε:

- Γιατί κλαίς;

- Υπέκλυα στο πνεύμα του κακού - απάντησε εκείνος - τώρα τα δάκρυα είναι το ψωμί μου μέρα και νύχτα.

Το πνεύμα μάζεψε μερικά από εκείνα τα δάκρυα σε μια φιάλη και γρήγορα τα πήγε στον Αλλάχ. Ο Ύψιστος κοίταξε για πολύ ώρα εκείνη τη φιάλη με τα δάκρυα και χαμογέλασε.

- Καλά εκτέλεσες την αποστολή σου - είπε στο αγγελικό πνεύμα, που περίμενε ανυπόμονο να δεχτεί επί τέλους την επιδοκιμασία του Θεού.

- Πράγματι δεν υπάρχει ωραιότερο και ωφελιμότερο πράγμα από τη μετάνοια που ανανεώνει μια ζωή... Είδες όμως ότι κοίταξα καλά την αγνότητα αυτών των δακρύων, διότι η ψεύτικη μετάνοια δεν αξίζει τίποτα ενώ μια ειλικρινής μετάνοια μετατρέπει το χειμώνα της καρδιάς, σε άνοιξη αγάπης.

(π. Posario Scognamiglio, «Στοχασμοί και Αποφθέγματα» Έκδοση Κ.Ε.Ο. σελ. 159)

Τις τροφές τις χρησιμοποιούμε τόσο ώστε να ξήσουμε, όχι να σκλαβωθούμε στις ορμές της επιθυμίας. Η μετρημένη και μέσα σε λογικά όρια τροφή, βοηθά στην υγεία του σώματος, δεν αφαιρεί την αγιότητα. **Ακριβής κανόνας εγκράτειας, όπως παρέδωσαν οι Πατέρες, είναι να σταματούμε να τρώμε πριν χορτάσουμε.**

Άγιος Κασσιανός ο Ρωμαίος (Φιλοκαλία, Α, σελ. 92, εκδ. «Το περιβόλι της Παναγίας»)

ΕΝΑΣ ΘΕΙΟΣ ΠΡΟΣΤΑΤΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΣΕ ΟΛΗ ΤΟΥ ΤΗ ΖΩΗ

Ο ΦΥΛΑΚΑΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Από πολλές πηγές αναφέρεται, ότι κάθε άνθρωπος έχει από την αρχή της ζωής του, κοντά του, ένα αγαθό πνεύμα, που τον προστατεύει, τον εμπνέει και τον συμβουλεύει κατά τη διάρκεια της ζωής του. Είναι ο φύλακας άγγελός του. Ο στωικός φιλόσοφος Επίκτητος αναφέρεται στο αγαθό αυτό πνεύμα με τα λόγια: *«Ο Θεός δεν παρέλειψε να τοποθετήσει κοντά σε κάθε άνθρωπο ως προστάτη, ένα αγαθό πνεύμα, ως φύλακα ακοίμητο και αλάνθαστο»*. (Διατριβαί, Α, ιδ, 12 - 13)

Ο Πλάτων αναφέρεται στον φύλακα άγγελο και για το ρόλο του μετά το θάνατο του ανθρώπου. Λέει ότι: *«Όταν κάποιος πεθαίνει, το προστατευτικό του πνεύμα που είχε τύχει σ' αυτόν όταν ζούσε, αυτό αναλαμβάνει να τον οδηγήσει σε κάποιο τόπο, όπου οι ψυχές συγκεντρώνονται και όταν κριθούν πηγαίνουν στον Άδη (...) Αφού δε τύχουν εκεί, όσων πρέπει να τύχουν και μείνουν όσο χρόνο πρέπει, άλλο πάλι προστατευτικό πνεύμα τους μεταφέρει στην εδώ ζωή»*. (Φαίδων 107 D - E).

Ο Πλάτων πάλι σε άλλο του έργο, μεταφέρει τα λόγια του Σωκράτη στην Απολογία του, που μιλάει για το «δαιμόνιο» (αγαθό πνεύμα), που το αντιλαμβανότανε κατά τη διάρκεια της ζωής του: *«Πολλές φορές σε πολλά μέρη με έχεται ακούσει να λέγω πως κάτι το θεϊκό και δαιμόνιο εκδηλώνεται μέσα μου (...) Αυτό άρχισε να υπάρχει από τα παιδικά μου χρόνια και είναι μια φωνή που την ακούω»* (31C)

Ο μεγάλος μας λαογράφος Νικόλαος Πολίτης, πατέρας της ελληνικής λαογραφίας, εξηγεί το λαϊκό λεγόμενο: «του τα λέει ο άγγελός του» με τα εξής: «Λέγουσι τούτο περί των λόγων των μικρών παιδιών· διότι πιστεύουσιν ότι ο φύλαξ άγγελος εμπνέει εις τον άνθρωπον, αν αγνήν έχη την ψυχήν, ευκρινείς περί του μέλλοντος προφητείας· όθεν μετ' επιμελείας ενίοτε και πολλής προσοχής περισυνάγουσι τους ασυναρτήτους των μικρών παιδιών λόγους και περί απολεσθέντων πραγμάτων ερωτώσιν αυτά, πεποιθότες ότι τους λόγους και τας αποκρίσεις υπαγορεύει αυτοίς ο άγγελός των. (Παροιμιαί, Α, σ. 207)

Ο Γάλλος συγγραφέυς Louis Figuier, στο βιβλίο του «Η επαύριο του θανάτου» γράφει: «Παρατηρείται ότι η ιδέα αυτή του αόρατου και υπέρτατου προστάτη του ανθρώπου, ο οποίος καθοδηγεί την

καρδιά του και φωτίζει το λογικό του, έχει ήδη διατυπωθεί από την χριστιανική θρησκεία, η οποία τη στηρίζει στις Άγιες Γραφές. Σύμφωνα με αυτήν το αόρατο αυτό ον είναι ο φύλακας άγγελος. Τύπος μυστηριώδης, ποιητικός και χαριτωμένος, αγγελικό δημιουργήμα στον οποίο αναθέτει ο Θεός να επαγρυπνεί και να προφυλάσσει τον άνθρωπο από κάθε επιβουλή και να τον οδηγεί στο δρόμο της αγιότητας και της αρετής». (Μετάφρ. Α. Πολυμέρη, Αθήνα 1910, «Φέξη», σ. 123)

Στην «Λαογραφία», δελτίο της Ελληνικής Λαογραφικής Εταιρείας, δημοσιεύεται μελέτη με Χιακές παραδόσεις, στην οποία γίνεται λόγος για το μικρό παιδί που γελάει κατά την ώρα που κοιμάται. Εκεί διαβάζουμε: «Αμά γελά εκεί που κοιμάται, του γελά ο άγγελός του». (Τόμος Χ, σελ. 174).

Από τον χώρο της Εκκλησίας γίνεται αναφορά για τον φύλακα άγγελο. Ο ονομαστός στο πανελλήνιο για τις διορατικές και προορατικές του δυνάμεις, αγιορείτης μοναχός Παΐσιος (1924 - 1994) έλεγε: «Ο φύλακας άγγελος που έχουμε, μας προστατεύει και μας οδηγεί. Όταν προσευχόμαστε για κάποιον, ο άγγελός μας αστραπιαία μπορεί να βοηθήσει, να πληροφορήσει, να φυλάξει αυτόν για τον οποίο προσευχόμαστε (...) Ο φύλακας άγγελος προσπαθεί σ' όλη τη ζωή να φέρει ένα καλό λογισμό στον άνθρωπο κι επιμένει και πονάει και στενοχωρείται, όταν αυτός αμαρτάνει (...) Τα μικρά παιδιά όταν γελάνε, βλέπουν το φύλακα άγγελό τους (...) Αν βλέπαμε τον άγγελό μας πόσο κοντά μας είναι, τότε ποτέ δε θα νιώθαμε μοναξιά». (Δ. Γάση «Ο Γέροντας Παΐσιος, σ. 127)

Ο Ιωάννης ο Σιναΐτης στο βιβλίο του «Κλίμαξ» γράφει: «Όταν αισθάνεσαι γλυκύτητα ή κατάνυξη σε κάποιο λόγο της προσευχής σου, σταμάτησε σ' αυτόν, διότι τότε συμπροσεύχεται μαζί μας ο φύλακας άγγελός μας». (ΚΗ,ι).

Ο άγιος Ιωάννης της Κρονστάνδης (1829 - 1908) έλεγε: «Οι φύλακες άγγελοι είναι οι οδηγοί μας στο αγαθό, οι δορυφόροι, που προστατεύουν την ψυχή και το σώμα μας. Και μένουν πάντοτε μαζί μας, εφ' όσον δεν τους αναγκάζουμε ν' απομακρυνθούν με τη σαρκολατρεία, την υπερηφάνεια, την ολιγοπιστία και άλλα βδελυρά αμαρτήματα». («Η εν Χριστώ ζωή μου, «Ασπήρ» σ. 72)

Ανθολόγηση από τα χειρόγραφα του Λεονάρδου Ντα Βίντσι

- Το μάτι είναι το παράθυρο της ψυχής.
- Όλες οι δυσκολίες ξεπερνούνται με την προσπάθεια.
- Η φυσική επιθυμία των ανθρώπων είναι να μαθαίνουν.
- Προτιμότερος ο θάνατος, παρά η κούραση κι η κάμψη.
- Μια και χαράκτηκε ο δρόμος, δεν υπάρχουν πια υποχωρήσεις.
Δεν γυρίζει πίσω εκείνος που κοιτά το άστρο.
- Η αλήθεια είναι κόρη του χρόνου.
- Το φως είναι κείνο που δίνει περισσότερη χαρά σ' αυτόν που το κοιτάζει με θαυμασμό.
- Πήγαινε να πάρεις μαθήματα από τη φύση.
- Όσο πιο μεγάλο είναι ένα άτομο, τόσο μεγαλύτερη ικανότητα αποκτά στο να υποφέρει.
- Την ανακάλυψή σου μην την πεις σε κανένα, παρά μόνο στους λογικούς, γιατί ο όχλος είναι έτοιμος να σε χλευάσει.
- Η Ζωγραφική είναι σιωπηλή ποίηση.
- Δεν βλέπω μέσα στο σύμπαν σώμα πιο δυνατό και πιο μεγάλο από τον ήλιο κι από το φως του, που φωτίζει όλα τα ουράνια σώματα... Απ' αυτόν πηγάζουν όλα τα στοιχεία της ζωής.
- Τα δάκρυα έρχονται από την καρδιά και όχι από την κεφαλή.
- Ω θεία ανάγκη! Αναγκάζεις το αποτέλεσμα να ξεπηδήση απ' την αιτία του απ' τον πιο σύντομο δρόμο!

Η ώρα της αποθέωσης

Στη θύρα ολόχρονη της Παντοδυναμίας,
πνεύματα μύρια παλαιά, πνεύματα μύρια νέα,
σε καρτερούν για να σου πουν πως άργησες να φθάσης!

Διονύσιος Σολωμός (Κ. Καιροφύλα, «Ο άγνωστος Σολωμός»,
Αθήνα 1926, σελ. 185)

Η ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ ΒΥΡΩΝΑ

Ανθολόγηση άρθρου του Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη

Ο Βύρων έγραφε:

«Έχω αποφασίσει να υπάγω εις την Ελλάδα. Είναι το μόνο μέρος όπου μπορώ να είμαι ευχαριστημένος. Ομιλώ σοβαρώς. Όλοι λένουν, ότι δύναμαι να φανώ χρήσιμος εις την Ελλάδα...»

Ο μέγας ποιητής.. δεν εύρισκεν άλλον τόπον, όπου να δύναται να είναι ευχαριστημένος, ειμή την χώραν της μεγίστης δυστυχίας και της μεγίστης δόξης, την γην του πολέμου, του εμπρησμού και της φρίκης. Ο τάφος τόσου ιστορικού μεγαλείου ήτο ο μόνος τάφος ο αντάξιος αυτού. **Εκεί μόνον ημπορούσε να είναι ευχαριστημένος! (...)**

Η Ιταλίς κόμισσα Γκιουτσιόλη, στενή φίλη του ποιητού, ιδού τι γράφει περί του υποκειμένου τούτου.

«Κατ' εκείνον τον χρόνον, ο λόρδος Βύρων έσπρεψε και πάλιν τους στοχασμούς του προς την Ελλάδα και κινούμενος πανταχόθεν από συνδιασμούς μυρίων περιστάσεων, ευρέθη, σχεδόν πριν λάβη καιρόν να σχηματίση απόφασιν, ή να γνωρίση καλώς τι έπραπτεν, υποχρεωμένος ν' αναχωρήση δι' εκεί. Αλλά με όλην την στοργήν του προς την χώραν εκείνην, με όλην την συνείδησιν των ιδίων ηθικών δυνάμεών του, η οποία τον έκαμνε πάντοτε να λέγη ότι «πρέπει

κανείς να κάμη κάτι περισσότερο διά την κοινωνίαν παρὰ να γράφῃ στίχους», με ὅλην την ἐλξιν την οποίαν το αντικείμενον του ταξιδίου του πρέπει αναγκαίως να εἶχε δια το εὐγενές του πνεῦμα... με ὅλα αὐτά, κάθε πρόσωπον το οποίον ἦτο πλησίον του κατ' ἐκείνον τον χρόνον δύνатаι να μαρτυρήσῃ περὶ της πάλης, την οποίαν υπέστη το πνεῦμα του (ὅσον και αν ἐπροσπάθει να κρύπτῃ αὐτήν), καθὼς ἐπλησίαζεν ο καιρὸς της ἀναχωρήσεώς του (...)

Τὸ ἀληθές εἶναι ὅτι οὐδόλως μειοῦσι την εὐγένειαν της θυσίας οἱ προ της πράξεως διαταγμοί. Τοῦτο ὑπάρχει ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει. Ποῖος μάρτυς δὲν ἐδίστασε ποτέ, ποῖος δὲν ἰδρωσε και δὲν κατελήφθη ὑπὸ αγωνίας προ του μαρτυρίου;

Ἐκτὸς των ἄλλων διαταγμῶν του, ὁ Βύρων εἶχε τι ὡς δυσοίωνον προαίσθημα, φησικὸν ὥσως εἰς ἄνδρα της ιδιοσυγκρασίας του ευρισκόμενον εἰς τοιαύτας περιστάσεις. Προησθάνετο ὅτι ἐπλήρου την εἰμαρμένην του, και ἐμελλε ν' ἀποθάνῃ εἰς την Ελλάδα. Τὴν προτέραν της ἀναχωρήσεως των φίλων του, του λόρδου και της λαίδης Β. ἐκ Γενούης, τοὺς ἐπεσκέψθη οἱκοι προς ἀποχαιρετισμόν. Ἦτο πολὺ μελαγχολικός και ἠκούσθη λέγων· «Ἐδὼ εἴμεθα ὅλοι μαζί, ἀλλὰ πού και πότε θα ξαναανταμωθούμεν; Ἐχὼ πεποίθησιν, ὅτι δὲν θα ξαναἰδῶμεν ὁ ἕνας τον ἄλλον. Κάτι μου λέγει ὅτι δὲν θα ἐπιστρέψω ἀπὸ την Ελλάδα».

Ἡ οικονομική του προσφορά

(Ἀπὸ ἐπιστολὴν του Βύρωνα πρὸς τον γραμματέα
τον ἐλληνικοῦ κοιτάτου στο Λονδίνο.)

«Ἀναχωροῦμεν εἰς τὰς 12 Ιουλίου δια την Ελλάδα... Σκοπεῦω να φέρω, εἰς πίστωσιν ἢ μετρητά, ὑπὲρ τὰς οκτὼ και περὶ τὰς ἐννέα χιλιάδας λιρῶν στεργλινῶν, το οποίον δύναιμι να πράξω δι' ὧσων κεφαλαίων ἔχω ἐν Ἰταλίᾳ και πιστώσεων ἐν Ἀγγλίᾳ... εἰμὶ πρόθυμος να τα διαθέσω κατὰ τον τρόπον, ὁ οποίος θα φαγῇ ὠφελιμώτερος **εἰς τον ἀγῶνα**, ἀρκεῖ να ἔχω ἐγγύησιν ἢ βεβαιότητα ὅτι δὲν θα σπαταληθὺν προς ὄφελος ἀτόμων... Θὰ ἐξακόλουθήσω, ἐφ' ὅσον διατρίβω ἐκεῖ τουλάχιστον, ν' ἀφιερώνω ἐκ των εἰσοδημάτων μου ὅ,τι ἐξοικονομήσω προς τον σκοπὸν τοῦτον. Στερήσεις δύναιμι να υποφέρω, εἰς την ἐγκράτειαν εἰμὶ συνηθισμένος, και δια τον κάματον, ἤμην ποτέ υποφερτός ταξιδιώτης. Τι θα εἴμι τώρα, δὲν ἠμπορῶ να εἶπω, ἀλλὰ θα δοκιμάσω... Μεγάλῃ ἐπιθυμίᾳ ἐκφράζεται εἰς την Ελλάδα ὅπως σταλῇ αὐτοῖς τυπογραφείον...»

Ούτω, η τελευταία φροντίς την οποίαν έλαβε ο λόρδος Βύρων, πριν επιβιβασθή εκ Γενούης δια την Ελλάδα, όπου έμελλε να εύρη ένδοξον θάνατον, ήτο περί αποστολής τυπογραφείον προς έκδοσιν ελληνικής εφημερίδος. Ο Ελληνικός Τύπος οφείλει ιδιαιτέραν ευγνωμοσύνην επί τούτω εις τον μέγαν ποιητήν.

(Τα άπαντα του Αλέξ. Παπαδιαμάντη, εκδ. «Γιοβάνης», τόμος 5ος, σελ. 290 - 299)

Σημείωση «Ιλισού»

Εντύπωση μας προκαλούν στο άρθρο αυτό, οι λόγοι του Βύρωνα για την Ελλάδα: «Είναι το μόνο μέρος όπου μπορώ να είμαι ευχαριστημένος». Και ήταν ευχαριστημένος γιατί έπραττε το καθήκον του, όταν βοηθούσε μία χώρα, που αγωνιζόταν για την ελευθερία της και ενώ διαισθανόταν τη θυσία.

Η εκπλήρωση του καθήκοντος λένε οι μυσταγωγικές παραδόσεις φθάνει μέχρι θυσίας.

Λέει ο Παπαδιαμάντης για τον Βύρωνα ότι «προηθάνετο ότι επλήρου την ειμαρμένην του και έμελλε ν' αποθάνη εις την Ελλάδα». Οι λόγοι αυτοί μαρτυρούν ότι ο μεγάλος μας λογοτέχνης εγνώριζε το νόμο της ειμαρμένης των ανθρώπων.

Ο Γκαίτε και ο Διονύσιος Σολωμός για τη θυσία του Βύρωνα

Η προσοχή της Ευρώπης παρακολούθησε την κάθοδο του Άγγλου ποιητή Μπάϋρον στην επαναστατημένη μας χώρα. Ακόμη και ο ψυχραιμος Γκαίτε δεν έμεινε αδιάφορος, και τότε την εξηγεί σαν ηρωική απόφαση, τότε σαν απελπισμένο κίνημα. Όταν πληροφορήθηκε το θάνατό του είτε πως ήρθε στην κατάλληλη στιγμή και για τον άνθρωπο και για τον ποιητή, γιατί τον μεταμόρφωσε σε μια υπαρκτή φωτεινή κι άσπλη. Ο Γκαίτε και ο Διον. Σολωμός θαύμαζαν τον Μπάϋρον όχι μόνο σαν ποιητή, αλλά και για κάτι άλλο, που έλεπε σ' αυτούς, την ηρωική δράση της ζωής (...)

Ο Σολωμός ήταν με πρόσχαρη συντροφιά του όταν του έφεραν από το Μεσολόγγι ένα γράμμα του Σπύρου Τριζούπη με την είδηση ότι ο Μπάϋρον απέθανε.

Ο άγγλος ποιητής, που είχε θρηνήσει στα ερείπια της αρχαίας δόξας, έδωσε τη ζωή του για την απολύτρωση της σκλαβωμένης

φυλής. Είχε δίκιο να πεθάνει για την Ελλάδα, αυτή ήταν η πνευματική του πατρίδα και σ' αυτήν έγινε περισσότερο ποιητής, ήρωας, και άνθρωπος.

Διαβάζοντας τη θλιβερή είδηση ο Σολωμός εδάκρυσε, καθώς κι' οι φίλοι του. Κι' όλη η Ζάκυνθος εδάκρυσε όταν λίγες μέρες αργότερα (2 Μαΐου 1824) ένα καράβι έφερε το νεκρό ποιητή για να συνεχίση (25 Μαΐου) το στερνό του ταξίδι προς τη Μεγάλη βρετανία και προς τη μεγαλύτερη αθανασία.

Ο Σολωμός έμεινε σιωπηλός λίγες στιγμές, κι αμέσως, καθώς λένε, αυτοσχεδίασε την πρώτη στροφή:

Λευτεριά, για λίγο πάψε
να χτυπάς με το σπαθί,
τώρα σίμωσε και κλάψε
εις του Μπάϋρον τό κορμί.

(Διον. Σολωμού «Απαντα» έκδοση επιτροπής Ζακύνθου, Αθήνα 1977 σελ. 56-57)

Όμορφο, τι όμορφο να βλέπεις προς την απέραντι θάλασσα, γυρτός από το ακρογιάλι, κ' ερωτικά τα χέρια σου απλώνοντας προς τη μεγάλη θάλασσα, που κλει μέσα της και που εκφράζει τελειωτικά μέσα σου έρωτα, από τον έρωτα της γυναίκας ως τον έρωτα της χίμαιρας. Όμορφο, τι όμορφο, σκιμμένος μπροστά σ' ένα βιβλίο μέσα στην καμαρούλα σου να μεθάς με το κρασί των ιδεών. Μα είναι όμορφότερο να το πίνεις των ιδεών το κρασί στο ποτήρι του βιβλίου, γυρτός από το ακρογιάλι, και κλεφτάτα βλέποντας τότε και τότε προς την απέραντι θάλασσα.

Κωστής Παλαμάς (Απαντα, 10ος, «Μπίθης», σελ. 76)

«Δεν εξαγοράζω την ησυχία μου με το ψεύδος»

Της Άννας Μπέζαντ

«Ήταν αρκετά βαρύ και οδυνηρό να ομολογήσω ότι ο Υλισμός, από τον οποίον περιμένα το παν, με απεγοήτευσε· και, με την ομολογία μου αυτή να επισύρω πάνω μου την αποδοκιμασία των καλύτερων μου φίλων. Αλλά δεν τολμώ να εξαγοράσω την ησυχία μου με το ψεύδος.

Επιτακτική ανάγκη με υποχρεώνει να πω την αλήθεια, καθώς την βλέπω. αρέσουν ή δεν αρέσουν τα λόγια μου, είτε μου φέρουν επαίνους ή ψεγάδια. Κι' αν είναι να ιδώ φιλίες να με προδίδουν και ανθρώπινους δεσμούς να θραίνονται, πάλι πρέπει να διατηρήσω ακηλίδωτη την πίστη μου στο Αληθινό.

Η Αλήθεια μπορεί να με παρασύρει στην έρημο: Θα την ακολουθήσω. Να με χωρήσει από κάθε αγάπη: Θα την αζολουθήσω... Και δεν ζητώ παρά, το επιτάφιο τούτο στην πέτρα του τύμβου μου: Προσπάθησε ν' αζολουθήσει την Αλήθεια».

(Από αφήγησή της, «Ιλιός», Άνοιξη 1964)

Μου είτε κάποιος Ιερομόναχος, από θάρρος διότι με αγαπούσε, ότι «ποτέ δε λειτούργησα χωρίς να δω το Άγιο Πνεύμα, όπως το είδα όταν χειροτονήθηκα και ο Μητροπολίτης έλεγε την ευχή της χειροτονίας έχοντας το ευχολόγιο πάνω στην αθλία μου κεφαλή». Εγώ τον ρώτησα πώς είδε το Άγιο Πνεύμα και σε ποια μορφή. Και μου αποκριθηκε: «Το είδα απλό, χωρίς μορφή, αλλά σαν φως.

Άγιος Συμεών ο νέος θεολόγος (Φιλοκαλία, Δ, σελ. 48)

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ ΤΗΣ ΕΛΕΝΑΣ ΜΠΛΑΒΑΤΣΚΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΕΙΜΝΗΣΤΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΠΥΡΟΥ ΝΑΤΟΥ

Είθισται παρά πιασών και πάντων των αδελφών της Θεοσοφικής Εταιρείας να τελήται κατά την ημέραν ταύτην και ανά παν έτος επίσημος συνεδρία εις μνήμην και έκφρασιν τιμής και λατρείας προς το πνεύμα της Έλενας Μπλαβάτσκη, προς το πνεύμα της υπερόχου εκείνης γυναικός εις το έργο της οποίας οφείλεται η ζωή της Εταιρείας ταύτης.

Συνεδριάζομεν και ημείς οι εν τη Ελληνική χώρα οπαδοί της Θεοσοφικής Εταιρείας προς τον αυτόν σκοπόν σήμερον, προς τον σκοπόν να εκδηλώσωμεν την λατρείαν μας προς την Έλενα Μπλαβάτσκη και να απονεύωμεν τιμήν προς το πνεύμα αυτής, το οποίον επί τοσούτον εμόχθησεν επί τω σκοπώ να ωθήσῃ το νεώτερον ανθρώπινον πνεύμα προς την έρευναν όλων των κεκρυμμένων πνευματικών θησαυρών τους οποίους αφήκαν ως κληροδόχημα τη ανθρωπότητι πάσαι αι παλαιότεραι ανατολικάί θρησκείαι.

Ως προϊστάμενος του Θεοσοφικού ομίλου «Απόλλων» αισθάνομαι την στιγμήν ταύτην την ανάγκην να εκδηλώσω την αγάπην μου και την εκτίμησίν μου προς το πνεύμα της Έλενας Μπλαβάτσκη και να δικαιολογήσω προς υμάς, διατί προς το πνεύμα τούτο οφείλεται πάσα εκ μέρους ημών τιμή και αγάπη.

Η Έλενα Μπλαβάτσκη υπήρξε εν τη ιστορία της πνευματικής ανθρωπότητος μία εξέχουσα προσωπικότης διότι το έργο αυτής το επεξέτεινε πέραν του σημείου μέχρι του οποίου το είχαν αφήσει αι προγενέστεραι αυτής δράσασαι εν τη ερευνή των πνευματικών ζητημάτων γυναίκες. Εμνήθη εις τα μέχρι της στιγμής εκείνης καθαρώς ανδρικά ζητήματα και εξήτησε να καταστή ιεροφάντης μας αληθείας η οποία πάντοτε υπόσχεται ότι θ' αποτρέψῃ τον άνθρωπον από του να παρεκλίνη της ευθείας οδοῦ, η οποία αναβιβάζει το πνεύμα των ανθρώπων εις την δόξαν και την ευτυχίαν.

Αι προγενέστεραι αυτής γυναίκες υπηρέτησαν το έργο των ασχολουμένων εις την έρευναν των αληθειών της φύσεως ανδρών και ησχολήθησαν και εις πνευματικάς υποθέσεις, ελεύθεραι από τας επιδράσεις του ανδρός, αλλ' αι υποθέσεις αύται έφερον τον κοινόν χαρακτήρα τον οποίον διακρίνομεν εις τους αμιλλομένους εις

τα γράμματα, την ποίησιν και τας επιστήμας άνδρας. Η Μπλαβάτσκη έδρασε πέραν των επιπέδων τούτων, έδρασεν εις τα θέματα τα οποία άλλοτε απετέλουν το αντικείμενον του σκοπού των αρχαίων μυστηρίων, και εις τα θέματα εκείνα, τα οποία προσδιορίζουν την ουσίαν από την οποίαν αποτελείται η ανθρώπινη ψυχή, και τους νόμους, οι οποίοι προφαίνουσιν αυτής την ύπαρξιν και οι οποίοι διακανονίζουν την εξέλιξιν αυτής και την αναβιβάζουν επί υψηλοτέρων βαθμίδων πνευματικού μαγαλείου και δόξης.

Το πνεύμα της Μπλαβάτσκη ειλικύσθη προς μίαν θείαν έρευναν, η οποία αείποτε προκαλεί το αντικείμενον του σκοπού των θείων ανθρωπίνων υπάρξεων, και είμαι βέβαιος ότι επέτυχε την πλήρωσιν του ανθρωπίνου αυτής σκοπού αν όχι καθ' όλον, ως τούτο συνέβη εις τους ιερούς άνδρας, οι οποίοι εδημιούργησαν τα αρχαία μυστήρια, τουλάχιστον κατά μέρος. Αλλά τούτο το σημείον της δράσεως της Μπλαβάτσκη είναι το μάλλον σκοτεινόν εις το πνεύμα ημών των νεωτέρων ανθρώπων και δια τούτο δεν θα επεκταθώ να την υμνήσω προς το σημείον αυτό, αλλά θα ζητήσω να παρουσιάσω τα αποτελέσματα, τα οποία επί της ανθρωπότητας έφερε το έργον αυτής εκείνο, το οποίον και ως επί το πολύ αποτελεί το αντικείμενον του σκοπού της Θεοσοφικής Εταιρείας.

Προς τον σκοπόν τούτον παρακαλώ να μου επιτρέψητε ν' αναδράμω ολίγον εις την ιστορίαν. Οι ερευνώντες ανεπηρεάσως την ιστορίαν της ανθρωπότητας, οι παρακολουθήσαντες αυτής τας διαφόρους εκδηλώσεις και τα διάφορα συναισθήματα, ομολογούν πάντες ότι αφ' ότου εξηφανίσθησαν και οι τελευταίοι Ιερείς των παλαιότερων θρησκειών και απέθανον και οι τελευταίοι μαθηταί του Ιησού, η ανθρωπότης περιήλθεν εις μίαν κατάστασιν, η οποία υπήρξε η πλέον τρομακτική εν σχέσει προς όλας τας καταστάσεις της ανθρωπότητας τας προτέρων αυτής. Πανταχού ανεφάνησαν άνδρες ότινες διακήρυττον ότι ήσαν όργανα του Θεού και επομένως εμπνευσμένοι, και ότι έργον είχαν να αποκαλύψουν προς τον άνθρωπον την οδόν, η οποία θα ήγεν αυτούς εις την βασιλείαν των ουρανών.

Η αμάθεια των Θεοπνεύστων τούτων ανδρών ως αυτεκαλούντο παρουσιάζει και το φαινόμενον ότι πάντες μεταξύ των διεφώνουν, και ότι έκαστος είχεν ίδιον σύστημα διάφορον των άλλων δια του οποίου οι οπαδοί αυτού θα ήγοντο εις την βασιλείαν των ουρανών. Οι μελετήσαντες ιστορικώς τας δοξασίας των τοιούτων ανδρών εγνώρισαν τας τερατοπύερας εκδηλώσεις, τας οποίας ηδύνατο να παρουσιάση ο άνθρωπος. Οι νεώτεροι αυτοί θρησκευτικοί ηγέται

ωδήγουν τους αμαθείς πληθυσμούς των ανθρώπων εις τερατώδεις δοξασίας και προεκάλουν την μεγαλύτεραν περιφρόνησιν προς τον ανθρώπινον οργανισμόν, προς τον οργανισμόν εκείνον τον οποίον τόσον θαυμασίως ωργάνωσεν η θεία φύσις, και όστις καλείται παρά των μεμνημένων ανθρώπων ναιός του πνεύματος, διότι το πνεύμα δι' αυτού συντελείται και η ψυχή του κόσμου δι' αυτού αποκτά το Είναί της και την θεότητά της. Περιφρόνουν λοιπόν τον οργανισμόν δια να σώσουν την ψυχήν· ο οργανισμός κατ' αυτούς ήτο η κόλασις της ψυχής, ήτο η μιαιρά ουσία της φύσεως, η οποία εμόλυνε την ψυχήν, το αντικείμενον τούτο το ποίον ως ισχυρίζοντο έπλασεν ο Θεός δια των χειρών αυτού.

Τοιαύτη υπήρξεν η στρέβλωσις των σκέψεων αυτών, ώστε έφθانون να χωρίζουν το αίτιον της δημιουργίας της ψυχής, από το αίτιον της δημιουργίας της φύσεως. Οι τοιούτοι λοιπόν θεόπνευστοι ως απεκαλούντο, άνδρες οι δημιουργήσαντες τας τόσας αιρέσεις και οι δια της βίας εγκαταστήσαντες θρησκευτικά δόγματα, εδημιούργησαν το σκότος του μέσου αιώνος υπό την καταπίεσιν του οποίου υπέπεσε τόσον η ανθρωπότης. Το σκότος τούτο μίαν είχεν πηγήν από την οποίαν ετροφοδοτείτο, την πηγήν της αμαθείας, η οποία εδημιούργησε τας τόσας προλήψεις και δεισιδαιμονίας και η οποία τόσον αλλοίωσε το έργον του Ιησού, ώστε εν τω ονόματι αυτού να διατράππωνται τα μεγαλύτερα όργια και να προπηλακίζεται τόσον σκαιώς η ανθρωπίνη μορφή.

Υπό τον ζυγόν της αμαθείας ταύτης η ανθρωπίνη συνείδησις επί τοσούτον καταπιέσθη ώστε βραδυτέρον εξεδήλωσεν όχι μόνον δυσφορίαν, αλλά και γενικήν δυσαρέσκειαν η οποία κατ' αρχάς προκάλεσε μίαν διανοητικήν επανάστασιν μεταμορφωθείσαν βραδυτέρον εις πολιτικήν και κοινωνικήν επανάστασιν. Η γυνή υπέφερε περισσότερο υπό την καταπίεσιν της αμαθείας του μέσου αιώνος και ημφισβητήθη ολίγον προ του μέσου αιώνος και αυτή η υπαρκτός ψυχής εν τη γυναικεία μορφή. Η κοινωνική και πολιτική επανάστασις υπεστηρίχθη και υπό της θρησκευτικής επαναστάσεως, διότι διάσημοι άνδρες εκήρυξαν ότι τα τυπικά της θρησκείας έπρεπε να τροποποιηθούν και τούτο συνετελέσθη κατά τι.

Αποτέλεσμα των επαναστάσεων τούτων υπήρξεν η αρχή της χειραφετήσεως του ανθρώπου εις τας καλās τέχνας και εις τας επιστήμας. Κατά την εποχήν ταύτην της αναγεννήσεως, ως εκλήθη αύτη, βλέπομεν ότι ο νους της ανθρωπότητος ηνδρώθη και πρώτον αυτού μέλημα υπήρξεν η καταπολέμησις των θρησκευτικών δογμάτων. Η επιστήμη ήρχισεν να καταλαμβάνη πάσαν την κοινωνικήν δύναμιν

και η ανθρωπότης να οδηγείται εις την πίστιν του επιστημονικού δόγματος ότι, τίποτε δεν πρέπει να δέχεται ο άνθρωπος αν περί της αληθείας αυτού δεν τον πληροφορούν αι αισθήσεις αυτού. Το δόγμα τούτο το οποίον αποτελεί και σήμερα την πίστιν της πλειονότητας των πεπαιδευμένων ανδρών και γυναικών κατέρριψε τας παλαιάς προλήψεις, αλλά ταυτοχρόνως ηρνήθη και το δόγμα των αρχαίων μυστηρίων ότι εκτός των αισθήσεων του ανθρώπου υπάρχει και η ψυχική αίσθησις, η αίσθησις εκείνη, η οποία φέρει εις επαφήν τον άνθρωπον προς τον Θεόν και η οποία πληροφορεί τους ανθρωπίνους κόσμους, ότι πέραν του γηϊνου περιβάλλοντος δύναται να υπάρχουν και άλλαι συνειδήσεις κατά πολύ τελειότεραι της ανθρωπίνης ψυχής, αφού από τελειότερα σώματα του ουρανού εξορμούνται εις δράσιν.

Η επιστημονική πίστις παρέλειπεν να φέρει εις την επιφάνειαν της ανθρωπίνης σκέψεως και έτερον δόγμα των αρχαίων μυστών δια του οποίου διατυπύται μια αλήθεια, η οποία δύναται αρκετά ισχυρώς να πείση τον άνθρωπον και την λογικήν αυτού, ότι η έρευνα του ανθρώπου δεν δύναται να περιορισθή μόνον επί του μέρους εκείνου της Φύσεως, την οργάνωσιν του οποίου αντιλαμβάνονται αι αισθήσεις αυτών. Οι αρχαίοι μύσται ισχυρίζοντο ότι αι ανθρωπίναι αισθήσεις δύναται να ερευνώσι μόνον την ουσίαν από της οποίας είναι διαπεπλασμένοι· αλλά πέραν της ουσίας ταύτης της φύσεως υπάρχει και άλλη ουσία η οποία έχει μεν την αυτήν μετά της πρώτης καταγωγήν, αλλά διαφέρει κατά τους νόμους της ενεργείας και το ποιόν αυτής. Της τοιαύτης ουσίας τας ενεργείας δύναται ν' αντιληφθή μόνον η ανθρωπίνη ψυχή, διότι και αυτή από την τοιαύτην ουσίαν αποτελείται.

Ο άνθρωπος λοιπόν κατά το δόγμα των αρχαίων μυστών πρέπει να ενισχύη τας αισθήσεις του και υπό των δυνάμεων της ψυχής του, των δυνάμεων εκείνων της ζωής αυτού, αι οποίαι μεταδίδουν εις το κέντρον των αισθήσεων αυτού την κριτικήν, η οποία υπαγορεύει, ότι αι εκδηλώσεις της φύσεως δέον να λαμβάνονται κατ' αναλογίαν και δι' υπολογισμού, ως ισχυρίζετο ο Πυθαγόρας, να μαντεύεται τι πέραν του ανθρωπίνου όντος δύναται να συντελήται, αφού η ουσία του απείρου εσσεεί προάγεται κατά τας δυνάμεις και τας ενεργείας αυτής.

Η επιστήμη δια των δογμάτων αυτής κατάφερε πράγματι δεινόν κτύπημα κατά της αμαθείας της δημιουργησάσης τας προλήψεις και δεισιδαιμονίας των ανθρώπων, αλλά δυστυχώς δεν ηθέλησεν να περιορισθή έως εδώ, αλλά επροχώρησε και πέραν λίαν τολμηρώς

και κατεδίκασε και την ύπαρξιν και τας εκδηλώσεις της ανθρωπίνης ψυχής δια των οποίων μυείται ο άνθρωπος εις τα έργα του πέραν του ανθρωπίνου κόσμου δρώντος τοιούτου πνευματικού.

Η επιστήμη στηριχθείσα εις το δόγμα, ότι αληθές είναι ό,τι αι υλικάί ημών αισθήσεις αντιλαμβάνονται ηρνήθη όλας τας δοξασίας των αρχαίων σοφών και εκείνας αι οποίαι προσδιορίζουν τα μέσα της ανελήξεως της ανθρωπίνης ψυχής εις αιθεριώτερους κόσμους και αι οποίαι απετέλουν τον σκοπόν των αρχαίων μυστηρίων. Η επιστήμη κατέρριψε ταυτοχρόνως και τας θρησκευτικάς προλήψεις και το έργον της φιλοσοφίας και έννεκα τούτου μετεμορφώθη και αυτή η ιδία εις εν διανοητικόν προληπτικόν κράτος, το οποίον ως αποτελεσμα έχει όλα όσα παρατηρούνται εν τη σημερινή ανθρωπότητι, και προκαλούν την έλλειπιν πάσης αρετής και πάσης ηθικής μεταξύ των ανθρώπων.

Η επιστήμη εδημιούργησε δια των αρνητικών προς την ύπαρξιν της ανθρωπίνης ψυχής εκδηλώσεων αυτής τον τόσον εγωισμόν όστις κρατεί σήμερον μεταξύ των ανθρώπων και την άρνησιν της αληθείας, ότι οι άνθρωποι είναι αδελφοί καταγόμενοι εκ της αυτής πηγής και υποχρεωμένοι υπό της φύσεως να συντρέχωσιν και βοηθώσιν αλλήλους, όπως απροσκόπτως πληροῦται ο σκοπός αυτών.

Η επιστήμη θέσασα όρια εις την έρευναν του ανθρωπίνου νου και προσδιορίσασα κατηγορηματικώς τα όργανα της ερεύνης ημάρτησεν. Την τοιαύτην αμαρτίαν της επιστήμης η ψυχή της Μπλαβάτσκη εμπνευσθείσα ενόησε. Τα αποτελέσματα της τοιαύτης αμαρτίας κατείδεν και έσπευσεν να ενωτισθή του πνεύματος, το οποίον υπηγόρευσεν άλλοτε τας δοξασίας των αρχαίων σοφών και μυστών, όπως δι' αυτού φέρη εις την επιφάνειαν των ανθρωπίνων σκέψεων ό,τι άλλοτε απετέλει το αντικείμενον της λατρείας αυτών.

Η Μπλαβάτσκη δεν υπήρξεν δημιουργός φιλοσοφικού ούτε μυσταγωγικού σκηνώματος δεν έφερεν από την εξερεύνησιν των νόμων της φύσεως αληθείας δια να εμπνεύση τον ανθρωπίνον νουν και να καταστήση τούτον ισχυρόν και ικανόν να βλέπη δια των ψυχικών αυτού οφθαλμών τι γίνεται πέραν του ανθρωπίνου κόσμου, ως τούτο έπραξεν ο Ορφεύς, ο Πυθαγόρας και τόσοι θείοι άλλοι άνδρες, αλλ' εζήτησε να φέρη εις την επιφάνειαν της ανθρωπίνης σκέψεως όλας τας αληθείας, τας οποίας απεκάλυψαν οι τοιούτοι ιεροί άνδρες και δια τούτο η Μπλαβάτσκη υπήρξεν έξοχος γυνή.

Η Μπλαβάτσκη κατιδούσα την κατωφέρειαν του ανθρωπίνου νου και τον περιορισμόν αυτού εις ωρισμένα επίπεδα ενεργείας, τα οποία προσδιορίζει η επιστήμη, εζήτησε να αντιταχθή και στρέψη

την ανθρωπίνην προσοχήν προς τας κεκρυμμένας δια τους πολλούς, αληθείας των μυστηρίων των αρχαίων σοφών. Η Μπλαβάτσκη μνηθείσα εις τας συμβολικάς παραστάσεις των ανατολικών θρησκευτικών παραδόσεων και κατανοήσασα τας εννοίας τούτων εξήτησεν επί τη βάσει αυτών να οικοδομήσῃ ένα νεώτερον ναόν δια του οποίου να μεταδώσῃ προς τον σκεπτόμενον κόσμον νέας νύξεις περί της υπάρξεως και της αθανασίας της ψυχῆς. Ο Ναός της Μπλαβάτσκη είναι εν νέον σύστημα ηθικῆς, ἡ ὁποία πρέπει να κρατήσῃ μεταξύ των ανθρώπων. Η ηθικὴ αὐτὴ δεν πρέπει πλέον να δημιουργῆται ὑπὸ της ἀνάγκης καὶ της θρησκευτικῆς καταπιέσεως δια του φόβου, οὔτε ἀπὸ ἀφηρημένας καὶ ἀδικαιολογήτους σκέψεις, ἀλλὰ ἀπὸ ἐπίγνωσιν, ὅτι ὁ ἄνθρωπος δια της μορφῆς αὐτοῦ πληροῖ σκοπὸν της ψυχῆς αὐτοῦ καὶ ὁ σκοπὸς αὐτὸς τότε μόνον δύναται να πραγματοποιηθῇ ὅταν πάντες οἱ ἄνθρωποι τον κατανοοῦν καὶ πάντες αισθάνονται τας ἀμοιβαίας υποχρεώσεις τας ὁποίας ἔχουν ὅπως συνδράμωσιν ἀλλήλους προς πληρῶσιν του σκοποῦ της ψυχῆς αὐτῶν.

Η ηθικὴ τὴν ὁποίαν φέρει ἐκ των αρχαίων μυστηρίων εἰς τὴν ἐπιφάνειαν των σκέψεων των σημερινῶν ἀνθρώπων ἡ Μπλαβάτσκη, εἶναι φυσικὴ καὶ προσδιορίζει ἀκριβῶς δια της ἐφαρμογῆς αὐτῆς ὑπὸ των ἀνθρώπων τὴν τροχίαν της ἐνεργείας ἐκάστης ψυχῆς ἀπὸ τὴν ὁποίαν δεν πρέπει να παρεκλίνῃ. Η παρέκλισις της ἀνθρωπίνης ψυχῆς ἀπὸ τὴν τροχίαν ταύτην ὑπῆρξεν ἡ δημιουργία των τόσων παθῶν, τα ὁποία παρατηροῦμεν ἐπὶ των ἀνθρωπίνων κοινωνιῶν.

Τα ἀρχαία μυστήρια ἀπεκάλουν τὸν νόμον της καθολικῆς των ἀνθρώπων ἀγάπης, νόμον φυσικόν. Αὐτὸς ὁ νόμος ἐδόξαζεν ὅτι συνδέει τὰ άτομα εἰς κοινωνίας καὶ αὐτὸς ἐπιβάλλει μεταξύ αὐτῶν σεβασμὸν καὶ ἐκτίμησιν. Αὐτὸς πρέπει να διέπῃ ὡς βάση ὅλας τας σκέψεις των ἀνθρώπων καὶ κανονίζῃ τὰς σχέσεις καὶ τὰς ἐνεργείας αὐτῶν. Ὅπου ἔλεγαν, δεν ὑπάρχει ἡ ἀντίληψις περὶ της ἀξίας, τὴν ὁποίαν ἔχει ὁ νόμος της καθολικῆς ἀγάπης δια τὴν πρόδοον καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐκεῖ θα συμβαίῃ ἡ μεγαλυτέρα ἀκατάστασις καὶ θα προπηλακίζεται ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ θα υβρίζεται δια της πράξεως ταύτης ἡ φύσις καὶ τὸ πνεῦμα αὐτῆς.

Απὸ τὰς ἐννοίας ταύτας ἠντλήσεν ἡ Μπλαβάτσκη τὴν δύναμιν αὐτῆς καὶ αὐτὰς ἀκριβῶς τὰς ἐννοίας διετύπωσεν ὡς ἡθικὴν βάσιν, ἡ ὁποία πρέπει να διέπῃ τὰς σχέσεις των μελῶν της Θεοσοφικῆς Εταιρείας. Ἀλλ' ἡ Μπλαβάτσκη ἐπροχώρησε καὶ περαιτέρω καὶ ἐζήτησε να φέρῃ εἰς τὴν ἐπιφάνειαν των ἀνθρωπίνων σκέψεων καὶ τὰ πρακτικὰ ἐκεῖνα μέσα δια των ὁποίων διανοίγονται οἱ ψυχικοὶ ὀφθαλμοὶ καὶ ἐπιβάλλονται ἐπὶ των υλικῶν τοιούτων καὶ οὕτως βλέ-

πουσιν αι ψυχαί όλον το μεγαλείον και όλην την δόξαν την οποίαν έχουν τα πνεύματα εκείνα, τα οποία έφυγαν πλέον τα στενά όρια της δράσεως αυτών εν τω γήινω κόσμω.

Το έργον αυτό της Μπλαβάτσκη είναι κατ' εξοχήν δεόμενον σπουδής, διότι παρέχει φως δια του οποίου καθορίζονται μέχρι που πρέπει να φθάνη το έργον της επιστήμης των ανθρώπων και που πρέπει ν' άρχηται το έργον της φιλοσοφίας αυτών. Τας λεπτομερεί-
ας της τοιαύτης προσπαθείας της Μπλαβάτσκη δεν είναι δυνατόν κατά την ομιλίαν μας ταύτην να καθορίσωμεν, διότι η εργασία αυτή απαιτεί και χρόνον πολύν τον οποίον δεν διαθέτομεν την στιγμήν ταύτην και προπαρασκευαστικήν σπουδήν την οποίαν επιμελώς πρέπει από κοινού να κάμωμεν. Θα θίξω όσον μοι είναι δυνατόν το τμήμα τούτο να εννοηθή, ότι η Μπλαβάτσκη εν τη υποδηλώσει των σκέψεών της δεν υπήρξεν, ως ισχυρίσθησαν άνθρωποι τινες των γραμμάτων, προκατελημένη υπό του αρχαίου ανατολικού πνεύματος αλλά μύστις αληθειών, αι οποίαι εσαεί θα επιβάλουν τον σεβασμόν προς πάντα όστις ήθελεν ατενίση αυτάς. Υπήρξε προ παντός μύστις τόσον των μυσταγωγικών παρακαταθηκών των Ινδιών όσον και των Ελληνικών τοιούτων. Εκείνοι οι οποίοι θα μελετήσουν τα έργα αυτής και δια μέσου των λέξεων θα θελήσουν να σπουδάσουν τας μεγάλας εννοίας, τας οποίας έχουσι ταύτα, θα δικαιώσουν τας προσπαθείας της Μπλαβάτσκη και θα την κατατάξουν μεταξύ των νεωτέρων προδρόμων της ανθρωπότητας και θα ομολογήσουν ότι η γυναικεία φύσις είναι εξ ίσου ικανή να βλέπει τας αληθείας της φύσεως, ως και του ανδρός.

Ο ανδρικός κόσμος δεν ηθέλησε ν' αναγνωρίση την δύναμιν της φιλοσοφίας του γυναικείου πνεύματος και ως εκ τούτου παρημελήθη η καλλιέργεια της γυναικός. Τα έργα όμως της Μπλαβάτσκη διαψεύδουν τον τοιούτον ισχυρισμόν και αποδεικνύουν αυτήν υπέροχον και την κατατάσσουν εις την πρώτην γραμμήν των προδρόμων της ανθρωπίνης ημερώσεως και της ανθρωπίνης φιλοσοφίας.

Η ψυχή της δια των ακτίνων του φωτός της προσεγγίζει όλα τα επίπεδα επί των οποίων κατεργάζεται η ανθρωπίνη ευτυχία υπό των μεγάλων διδασκάλων, οι οποίοι άλλοτε ως άνθρωποι υπήρξαν οι δημιουργοί των ηθικών βάσεων επί των οποίων εστηρίχθησαν αι θρησκείαι και όλα τα μυστήρια τα οποία ελειτούργησαν εν τη αρχαιότητι και των οποίων χειραφετήθησαν αι ανθρωπιναι κοινωνίαι και συνελήφθη η αντίληψις της πολιτειακής οργάνωσεως αυτών.

Αλλ' ας θίξωμεν ήδη τα μέσα, τα οποία υποδεικνύει η

Μπλαβάτσκη και δια των οποίων η ανθρωπίνη ψυχή δύναται ν' ατενίσκη δια των ιδίων αυτής οφθαλμών το μέλλον αυτής. Αναγνώρισις των φυσικών δικαιωμάτων του ανθρώπου, αναγνώρισις της αδελφότητος των ανθρώπων άνευ ουδεμιάς διακρίσεως, αποτελούν τα πρώτα εξαγνιστικά μέσα του ανθρωπίνου χαρακτήρος. Η Μπλαβάτσκη απαιτεί από τους νεωτέρους Θεοσόφους ένα πλήρη εξαγνισμόν του χαρακτήρος αυτών· υποδεικνύει ότι άνευ του εξαγνισμού τούτου, άνευ της αποβολής όλων των ανθρωπίνων ελαττωμάτων, άνευ της αποβολής όλων των κακιών, των τάσεων της διακρίσεως, των τάσεων του εγωϊσμού, ο Θεόσοφος δεν δύναται να εναρμονισθή προς το πνεύμα των μεγάλων διδασκάλων και τύχη αυτών της συνδρομής.

Ακολουθεί ως προς το σημείον τούτο ό,τι δια των καθαρμών εγένετο εις τους αρχαίους μύστας όπως καταστώσι ικανοί να ίδωσι το φως των μυστηρίων. Υποδεικνύει ως και τα αρχαία μυστήρια, ότι ο άνθρωπος πρέπει να ελευθερώση κατά πρώτον την ψυχήν του από την καταπίεσιν των οργανικών του παθών, και να ταυτίση τας ενεργείας αυτού προς τας απαιτήσεις της φύσεως. Η φύσις του δεν απαιτεί βίον πολυάσχολον, βίον τεχνικόν. **Η φύσις του ανθρώπου είναι ρυθμισμένη υπό των καθολικών νόμων της φύσεως και δέον να λειτουργή κατά τους κανόνας αυτής. Ούτως η δίαιτα του ανθρώπου πρέπει να είναι απλή και ουδεμία πρέπει να προκαλήται υπερκόπωσης. Συνοδά προς τας τοιαύτας υποδείξεις ο άνθρωπος δεν πρέπει να διαλογίζεται παρά ό,τι συμβάλλει εις την ευτυχίαν αυτού και των άλλων.**

Ο άνθρωπος δια συνηθείας πρέπει να αποβάλη από τον νουν αυτού ό,τι δύναται να τον διαταράσση και ό,τι δύναται να τον δηλητηριάξη και εξασθενή και ό,τι δύναται να του προκαλή πάθος και κακίαν. Πρέπει δια της τοιαύτης πνευματικής διαίτης να εξαγνίσση πάσας τας ιδέας αυτού και αποβάλη ακόμη και πάντα φόβον, ο οποίος εκδηλούμενος φέρει μεταξύ της ψυχής και του νου δυσαρμονίαν. Πρέπει τέλος ο άνθρωπος να περιβάλη πάσας τας εκδηλώσεις της διανοίας αυτού με θείαν επιείκειαν δια τους άλλους, με θείαν καλοσύνην και με θείαν αρμονίαν τείνουσαν να τον συνδέση προς ό,τι πνευματικόν θεϊόν υπάρχει εν τη φύση. Πρέπει προσέτι να καταστήση τον νουν αυτού ελεύθερον και δια της θελήσεώς του να προστατεύση την ελευθερίαν ταύτην από πάσαν επιβολήν. Ούτως εξαγνιζόμενη η ανθρωπίνη διάνοια ουδέν παρέχει εμπόδιον πλέον εις την εξωτερίζευσιν των δυνάμεων της ανθρωπίνης ψυχής συνοδεύονται υπό της αισθητικής αυτής και φυσικώς πρέπει να καθίστα-

νται αισθηταί εις την διάνοιαν, διότι όμως διέρχονται δια των οργανικών αισθητηρίων δεσμεύοντα υπό της υλικής ενεργείας αυτών και χάνουν την συνοχήν των ιδεών και δια τούτο μόνον υπό τύπον εμπνεύσεων αντιλαμβάνεται ο νους ημών ταύτας.

Όταν όμως δια του εξαγνισμού των σκέψεων λεπτύνωμεν τα υλικά ημών αισθητήρια και βοηθήσωμεν ούτω την εξωτερίκευσιν των δυνάμεων της ψυχής, τότε έχομεν εν τῷ νου ημών πλήρη την αντίληψιν των ιδεών αυτής. Ειθύς δε ως συντελεσθή τούτο, ο νους αποκτά την δύναμιν να εκτοξεύη τας δυνάμεις της ψυχής εν είδει ακτίνων, αι οποίαι εφαιπτόμεναι προς υπερτέρας πνευματικής δυνάμεις φέρουσι τον άνθρωπον εις επικοινωνίαν προς τους διδασκάλους. Από του σημείου τούτου λαμβάνεται η γνώσις η υπαγορεύουσα τας προσηλώσεις και δια του μέσου τούτου επιτυγχάνονται αι επικοινωνίαι προς τον πνευματικόν κόσμον.

Την παρακαταθήκην ταύτην των αρχαίων μυστηρίων εμνήθη η Μπλαβάτσκη και κληροδοτεί εις τα μέλη της Θεοσοφικής Εταιρείας. Το έργον της Μπλαβάτσκη εν τῷ συνόλω αυτού είναι πλήρες δια τους θέλοντας να σπουδάσουν αυτό, δια τους θέλοντας να μελετήσουν τας αληθείας των αρχαίων μυστών και να καταπολεμήσουν τας τάσεις της σημερινής ανθρωπότητος, αι οποίαι τάσεις δημιουργούν δοκιμασίας και περιπλανήσεις δια τον άνθρωπον. Η Θεοσοφική Εταιρεία, η οποία απορρέει από τας αληθείας ταύτας πρέπει να μείνη πιστή προς το έργον της Μπλαβάτσκη, εάν όντως επιθυμεί να συντρέξει την προόδον του ανθρώπινου γένους. Το έργον της Θεοσοφικής Εταιρείας έρχεται από εκεί όπου τερματίζει το δικόν της η πρακτική επιστήμη, και πρέπει να προσέξη όπως μη το διαφθείρη συσχετίζονσα τούτο προς το της επιστήμης.

Η Θεοσοφική Εταιρεία έχει να πληρώση σκοπόν και τον σκοπόν τούτον θα τον πληρώση διδάσκουσα τον εξαγνισμόν του ανθρώπινου γένους και προφυλάττουσα αυτό από μεταπτώσεις εις τα νέα δεσμά προλήψεων και δεισδαιμονιών.

Τοιούτον εν ολίγοις υπήρξεν το έργον της Μπλαβάτσκη και αι προσπάθειαι τας οποίας κατέβαλεν, όπως ωθήση το πνεύμα της ανθρωπότητος επί ομαλωτέρας οδοῦ, όπως μη και αύθις αποπλανηθή και χάση την οδόν την άγουσαν εις την ευδαιμονίαν αυτού. Το έργον της τούτο προσελκύει τον θαυμασμόν πάσης φωτισμένης ψυχής και προκαλεί την αγάπη και την εκτίμησιν όλων των νεωτέρων οπαδών της Θεοσοφίας, εκείνων, οι οποίοι δεν είναι ερασιτεχνικώς τοιοῦτοι. Ο όμιλος "Απόλλων" δι' εμού σήμερον εκδηλοί τον σεβασμόν του προς το πνεύμα της Μπλαβάτσκη και εύχεται, όπως η

Θεοσοφική Εταιρεία δια των έργων αυτής δικαιοσύνη προσπαθείας της Μπλαβάτσκη.

25 Απριλίου 1915

Ψήγματα χρυσού

Στοχασμοί του Διονύσιου Σολωμού

Παντ' ανοιχτά παντ' άγρυπνα τα μάτια της ψυχής μου.

(«Ν. Εστία», Χρυσοτούγεννα 1978, σελ. 33)

Μάγεμα η φύσις κι' όνειρο στην ομορφιά και χάρη.

(Ο.π., σελ. 73)

Δυστυχισμένε μου λαέ, καλέ και αγαπημένε,
πάντοτ' ευκολόπιστε και πάντα προδομένε.

(Ο.π., σελ. 93)

Πρέπει πρώτον να συλλάβη με δύναμιν ο νους και έπειτα η καρδιά να αισθανθή εκείνο το οποίον ο νους συνέλαβε.

(Κώστα Καιοροφύλα, «Ο άγνωστος Σολωμός», Αθήνα 1926, σελ. 125).

Μεγάλο πράμα η υπομονή!...

Αχ! μας έπεμπε ο Θεός· κλεί θησαυρούς...

(Ο.π., σελ. 292)

Δεν τόλπιζα η ζωή νάναι μέγα καλό και πρώτο.

(«Άπαντα» Δ. Σολωμού, Οργ. εκδ. σχολ. βιβλ. Αθήνα 1977 σελ. 148)

Συχνά τα στήθια εκούρασα, ποτέ την καλοσύνη.

(Ο.π., σελ. 297)

Χαρές και πλούτη να χαθούν, και τα βασίλεια, κι' όλα,
τίποτε δεν είναι, αν στητή μεν' η ηρωική κι' ολόρθη.

(Ο. π., σελ. 501. Από το ιταλικό ποίημα «Η ελληνίδα μητέρα», μετάφρ.
Γ. Καλοσγούρου)

Η κούραση είν' ο πιστότερος σύντροφος καθενός σ' αυτή τη γη.
(Ο.π., σελ. 526)

Αγάπα για να ζήσης
ζήσε για ν' αγαπάς.

(Ο.π., σελ. 533)

ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Κύριε, κάνε να γενή ο κόσμος αδελφός,
Τα ματωμένα χέρια του να ξεπληθούν στο φως,
Να ανατείλει Ειρήνη
Και στης Αγάπης το Ναό να λειτουργήσει η Καλοσύνη.

Τίμου Μωραϊτίνη (1874 - 1952, " Απαντα ", Γ, σελ. 37)

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΕΙΡΑΣΜΩΝ

Του Όμρααμ Αϊβαχώφ

Όταν οι κακοποιές οντότητες θέλουν να σας βλάψουν, αρχίζουν με την προσπάθεια να σας παρασύρουν να κάνετε κάποιο λάθος· γιατί αυτό το λάθος που κάνετε τους δίνει το δικαίωμα να σας βασανίσουν. Αν αντισταθείτε, αν δεν κάνετε λάθη, δεν έχουν καμιά εξουσία να μπουν μέσα σας. Γι' αυτό ο διάβολος δεν έχει παρά τη δύναμη που του δίνετε ανοίγοντάς του μια πόρτα για να τον αφήσετε να εισέλθει μέσα σας (...)

Όταν ένας πειρασμός παρουσιάζεται, να λέτε: «Βέβαια, αυτό είναι ελκυστικό, είναι δελεαστικό, αλλά δεν είναι για μένα. Εγώ, θέλω να γίνω ένας σοφός, ένα τέκνο του Θεού, δε θα παρασυρθώ, θα νικήσω αυτόν τον πειρασμό, θα ψανώ πιο δυνατός».

Δεν πρέπει να θεωρείτε τους πειρασμούς σαν δυσκολίες, σαν εμπόδια στο δρόμο σας, αλλά αντίθετα να τους παίρνετε **σαν τονωτικά**, γιατί σας χρησιμεύουν για να δυναμώνετε. Ένας σοφός, ένας Μύστης δεν αποφεύγει τους πειρασμούς και μάλιστα τους δημιουργεί επίτηδες για να μαθίνει να αυτοκυριαχείται. Εκείνος που αποφεύγει τους πειρασμούς, νωρίς ή αργά θα υποκύψει. Δεν λύνονται τα προβλήματα αποφεύγοντάς τα.

Ο. Αϊβαχώφ (Η άγνωστη διδασκαλία του Χριστού, σελ. 36 και 187)

Σαν σου τύχει πειρασμός
δέξου τον σαν αγιασμό

Λαϊκός λόγος

(Εάν νικηθεί ο πειρασμός, τότε θα γίνει αγιασμός)

«Έπαρον τους πειρασμούς και ουδείς ο σωζόμενος»

(Βγάλε από τη μέση τους πειρασμούς και κανείς δεν θα υπάρχει που να σώζεται).

Αββάς ο Ενάργιος (Γερροντικών, Ε', σελ. 34, «Ασπήρ»)

Ο διάβολος είναι πιστός υπηρέτης του Θεού

Έχετε περπατήσει στην εξοχή και θα έχετε δει καιμιά φορά μια μικρή κοπέλα να βόσκει αγελάδες. Κοντά της είναι ξαπλωμένος ένας σκύλος που την αγαπά πολύ και την ακούει. Γι' αυτό όταν καιμιά αγελάδα ξεφύγει από το κοπάδι, για να μπει στο γειτονικό χωράφι, η μικρή κοπέλα φωνάζει στο σκύλο: «Τρέχα, δάγκωσέ την» και ο σκύλος, πιστός, τρέχει, δαγκώνει την αγελάδα στα πόδια κι αυτή είναι υποχρεωμένη να γυρίσει πίσω στο χωράφι του αφεντικού της. Και ο σκύλος γυρίζει πίσω, κοντά στη μικρή κοπέλα, κατευχαριστημένος και έτοιμος και πάλι να υπακούσει στις διαταγές της...

Να η εξήγηση του ρόλου του διαβόλου. Όσο ο άνθρωπος είναι προσεχτικός και δεν παραβαίνει τους νόμους, όσο μένει μέσα στην περιοχή που έχει ορίσει ο Δημιουργός, ούτε βασανίζεται ούτε κινηγιέται· μόλις όμως πάει να κάνει τον περίπατό του έξω από την περιοχή του, ο Δημιουργός λέει στον διάβολο: «Δάγκωσέ τον, δάγκωσέ τον» και ο διάβολος του δαγκώνει τους αστραγάλους, του φέρνει ταραχές, ανησυχίες... Φαινομενικά ο διάβολος είναι ένας κακός σκύλος για τον άνθρωπο, μόλις όμως ο άνθρωπος αρχίσει και προσεύχεται λέγοντας: «Θεέ μου, καταλαβαίνω πως έκανα λάθος, θέλω να γίνω ένας μαθητής και ένας σοφός», ο Θεός τότε λέει αμέσως στον διάβολο να τον αφήσει και να επιστρέψει.

Ακόμα και τα κακά πνεύματα είναι υπηρέτες, πηγαίνουν εκεί που τα στέλνουν, υπακούουν σε μια διαταγή. Δεν κάνουν ό,τι θέλουν αυτά, δεν έχουν το δικαίωμα. Άλλωστε, αν διαβάσατε το βιβλίο του Ιώβ, μπορεί να επαληθεύσετε αυτά που σας λέω. Το βιβλίο του Ιώβ είναι ένα μυστικιστικό βιβλίο, που γράφτηκε από κάποιον που ήξερε.

Λέγεται πως ο Σατανάς ήταν παρών στη συγκέντρωση των Υιών του Θεού. Γιατί τον δέχτηκαν; Γιατί δεν τον έδιωχναν αφού έκανε το κακό; Όχι, παρειριωκόταν και συνομιλούσε με τον Κύριο, αφού Του ζήτησε την άδεια να πάει να βασανίσει τον Ιώβ για να τον δοκιμάσει. Αλλά αυτό που είναι ασυνήθιστο είναι ότι, δίνοντάς του την άδεια, ο Θεός τον έβαλε όρους. Την πρώτη φορά ο Σατανάς δεν είχε το δικαίωμα παρά να αγγίξει τα αγαθά του Ιώβ, δεν έπρεπε να αγγίξει αυτόν τον ίδιο, και του αφαίρεσε τα κοπάδια του, τους υπηρέτες του και τα παιδιά του. Τη δεύτερη φορά ο Σατανάς έλαβε την άδεια από τον Κύριο να καλύψει τον Ιώβ με πληγές, έπρεπε όμως

να του αφήσει τη ζωή. Βλέπετε, κάθε φορά ο Σατανάς άκουγε το Θεό, δεν έκανε τίποτε παραπάνω στον Ιώβ από αυτά που τον είχε ορίσει ο Θεός...

Ορισμένοι θεολόγοι και θρησκόι αναστατώθηκαν τόσο, όταν ανακάλυψαν το Σατανά να συνομιλεί με τον Κύριο, ώστε σκέφτηκαν να αφαιρέσουν από τη Βίβλο αυτό το βιβλίο που αντίλεγε σε όλες τους τις αντιλήψεις. Στην πραγματικότητα, αυτό το διήγημα μας κάνει να σκεφτούμε. Και αυτοί που σκέφτονται είναι υποχρεωμένοι να αναγνωρίσουν το βάθος του. Είναι ένα ολόκληρο ορυχείο!

Ο Αϊβανχώφ (Η νέα παγκόσμια ηλιακή διδασκαλία, Τόμος XXIV, σελ. 22 - 24).

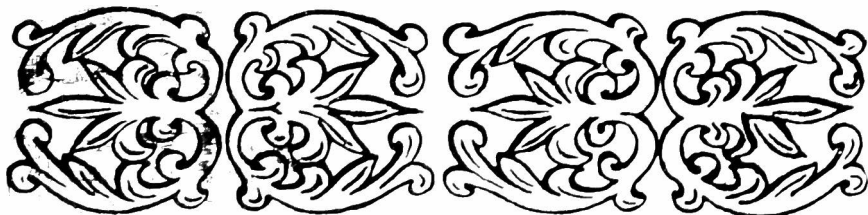
Η ευθυμία

Κάποτε, μου διηγήθηκε ο Λάμπρος Πορφύρας (1879 - 1932), ένα ανέκδοτο με τον Γαβριηλίδη:

Τον είχε συναντήσει, όταν έμενε προ πολλών χρόνων στο Μαρούσι. Το πρόσωπο του Γαβριηλίδη έδειχνε μια τρομερή δυσθυμία. Ο Πορφύρας, που περπατούσε αργά διαβάζοντας κάποιο αγγλικό περιοδικό, τον πλησίασε και του είπε: «Ξέρεις τι διάβαζα; Ότι η ευθυμία είναι κοινωνική υποχρέωση!».

Το πρόσωπο του Γαβριηλίδη φωτίστηκε αμέσως: «Ωραίο, ωραίο», φώναξε. «Τι σου είναι αυτοί οι Άγγλοι! Η ευθυμία είναι κοινωνική υποχρέωση, πολύ ωραίο!» Κι έφυγε επαναλαμβάνοντας αυτή τη φράση.

(Γ. Σταυρόπουλος, εφημερίς «Πατρίς» 15/4/1923)

Η ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΜΕ ΤΟ ΘΕΟ

Η ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Η προσευχή είναι η επικοινωνία του ανθρώπου με το Θεό. Η προσευχή πρέπει να βγαίνει μέσα από την ψυχή του ανθρώπου και να γίνεται με κατάνυξη και με συγκέντρωση όλης της προσοχής του. Ακόμα πρέπει να γίνεται με ταπείνωση, όπως ο Ιησούς περιέγραψε την ορθή προσευχή του ταπεινού τελώνη, σε αντίθεση με εκείνη του υπερήφανου Φαρισαίου.

Όταν ο άνθρωπος σταθεί για να απευθυνθεί προς το Θεό, πρέπει να αισθάνεται αγάπη για όλους τους ανθρώπους και να συνοδεύετε από μία ειλικρινή προσπάθειά του για ηθική του βελτίωση. Ακόμα πρέπει να έχει συγχωρήσει όλους όσους τον έχουν πικράνει ή αδικήσει, όπως συνιστά και ο Ιησούς: **«Και όταν στέκεστε να προσευχηθείτε, συγχωρείστε εάν έχετε κάτι εναντίον οιονδήποτε».** (Μάρκον, ια, 25).

Ένας πατέρας της Εκκλησίας λέγει ότι τα πρώτα αποτελέσματα της προσευχής είναι ότι ο άνθρωπος βλέπει τα πάθη που τον κατέχουν και τα σφάλματα που έχει κάνει. Αργότερα φθάνει να λησμονεί κατά την προσευχή τον κόσμο και το σώμα του ακόμα, ώστε να μην γνωρίζει εάν είναι μέσα στο σώμα του ή εκτός αυτού. Η αυθεντική προσευχή, συνεχίζει ο ίδιος πατέρας αναβιβάζει τον άνθρωπο σε ύψη θείας θεωρίας και είναι φως και δύναμη, που κατεβαίνει από τον ουρανό προς τον άνθρωπο.

Ο Ιωάννης ο Σιναΐτης στο βιβλίο του «Κλίμαξ», έχει ειδικό κεφάλαιο «περί προσευχής». Θεωρεί την προσευχή **«τροφή της ψυχής, φωτισμό του νου»**, **«διάλυση της λύπης»**, **«καθρέπτη της πνευματικής προόδου»**, **«βασιλίσσα των αρετών»**. Ακόμα λέει: **«Η προσευχή είναι γι' αυτόν που προσεύχεται πραγματικά, δικαστήριο και κριτήριο και βήμα του Κυρίου»**. Για τα αποτελέσματα της προσευχής γράφει: **«Μερικοί όταν εξέρχονται από την προσευχή, είναι σαν να εξέρχονται από φλογισμένο καμίνι, αισθανόμενοι συγχρόνως μία ελάφρωση και ένα καθαρισμό από το ρύπο και το βάρος της αμαρτίας».** (Κ4, α', β', νβ').

Στην «Φιλοκαλία» ο άγιος Νείλος συμβουλεύει: **«Λέγε εις την προσευχή σου: Γεννηθήτω το θέλημά Σου σε μένα (...) γιατί ο Θεός θέλει το αγαθό και το συμφέρον της ψυχής σου (...)**

Πρώτα - πρώτα να προσεύχεσαι να καθαριστείς από τα πάθη σου (...) Στην προσευχή σου να ζητάς την αρετή και την πνευματική γνώση και όλα τα υπόλοιπα θα σου προστεθούν» (Α', λα', λη', λθ').

Μεταφέρουμε αναφορές σχετικά με την προσευχή των γνωστών στο παναλλήνιο σύγχρονων προορατικών και διορατικών πατέρων της εκκλησίας:

Ο αγιορείτης μοναχός Παΐσιος (1924 - 1994) έλεγε: *«Για όλες τις υποθέσεις της ζωής, τη θετικότερη βοήθεια μας τη δίνει η προσευχή».*

Ο ιερομόναχος Ιάκωβος Τσαλίκης (1920 - 1971) είχε πει για την προσευχή: *«Ο Θεός δεν θέλει βατολογίες, καρδιά καθαρή θέλει και απλότητα».*

Τέλος ο ιερομόναχος Πορφύριος (1906 - 1991) έλεγε: *«Η προσευχή είναι μητέρα όλων των καλών, αρκεί να γίνεται με ταπεινωση, χωρίς καθόλου εγωισμό».*

Ο ινδός φιλόσοφος Π. Γιογκανάντα δίδει ένα πρότυπο προσευχής: *«Κύριε, πιστεύω σε Σένα και γνωρίζω ότι μπορείς να με βοηθήσεις· θα κάνω όμως κ' εγώ ό,τι μου είναι δυνατό για να επανορθώσω ό,τι κακό έχω κάνει».* Στη Ρωσία λένουν: *«Το φως μέσα στο ναό προέρχεται από τα κεριά, στην ψυχή από την προσευχή».*

Ο θεός Ιησούς συνιστά την προσευχή. Όπως είπε: *«Το γένος αυτό δεν είναι δυνατόν να βγει (από τον ηθικό του κατήφορο) με κανένα άλλο μέσον, παρά με προσευχή και νηστεία» (Μάρκον, θ, 29).* Και ο ίδιος προσευχόταν. Κατά τους ευαγγελιστές: *«...επήρε τον Πέτρο, τον Ιωάννη και τον Ιάκωβο και ανέβηκε εις το όρος για να προσευχηθεί» (Λουκά 9, 28).* *«Και έρχονται εις ένα μέρος που λεγόταν Γεσθημανή. Και λέγει εις τους μαθητάς του, καθήστε εδώ έως ότου προσευχηθώ» (Μάρκον ιδ, 32).* *«Ύστερα εξήλθε και επήγε, όπως εσυνήθιζε, εις το όρος των Ελαιών· τον ακολουθήσαν δε και οι μαθητές του (...) Και αποχωρίστηκε από αυτούς εις απόσταση πετροβολιάς και αφού εγονάτισε προσευχόταν».* (Λουκά, γγ', 39 - 42).

Πολλές φορές οι άνθρωποι αισθάνονται ταραγμένοι και δυστυχισμένοι. Παραπονούνται και βρίσκουν διέξοδο να παίρνουν ηρεμιστικά, ενώ θα μπορούσαν να καταφύγουν για να βρουν τη γαλήνη και τη δύναμή τους σ' αυτό το θαυμάσιο και το τόσο αποτελεσματικό μέσο, που οι μεγαλύτεροι Δάσκαλοι edίδαξαν: Την προσευχή. Προσευχή που να προέρχεται από την καρδιά και το νου με ταπεινωση και με συγκέντρωση όλης της προσοχής.

Ο Διδάσκαλος Αντώνιος Αδριανόπουλος, σε ειδικό άρθρο του «περί προσευχής» γράφει:

Η προσευχή πρέπει να στρέφεται περί τα εξής θέματα:

α) Τον καθαρισμόν της πνευματικής μας ατμοσφαίρας, την απομάκρυνσιν των κακών επιδράσεων και εμπνεύσεων και την χορήγησιν αγαθών τοιούτων. Η προσευχή αυτή πρέπει να απευθύνεται προπαντός προς την φύλακα άγγελόν μας.

β) Εξαγνισμόν και φωτισμόν της ψυχής μας. Να καθοδηγηθώμεν, όπως γνωρίσωμεν την αλήθειαν (...) Η προσευχή καθίσταται άγονος, αν δεν παρακολουθείται από μίαν ηθικὴν μεταστροφήν του ανθρώπου. Παν ὅ,τι δυνάμεθα να προσφέρωμεν εἰς τὸν θεόν εἶναι τα έργα μας, αἱ ἀγναὶ σκέψεις μας τὰ ευγενή συναισθηματά μας..."

ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ ΚΑΙ ΓΚΟΥΡΟΥ

Της Ράντας Μπερνιέ, Παγκόσμιας Προέδρου της Θεοσ. Εταιρείας.

Τα θεοσοφικά συγγράμματα μιλάνε για την ανάπτυξη της συνείδησης μέσα από την ανάπτυξη των μορφών και οργανισμών. Όταν η μορφή είναι πρωτόγονη και ακατέργαστη στην ανταποκρισή της προς το περιβάλλον, η συνείδηση είναι ανίκανη να εκδηλωθεί δια μέσου αυτής. Όσο η μορφή εξελίσσεται, η ικανότητά της προς ικανοποίηση μεγαλώνει. Υπάρχει μεγαλύτερη ευαισθησία στα όργανα των αισθήσεων, στο νευρικό σύστημα και στον εγκέφαλο. Έτσι η καλύτερη οργάνωση της μορφής κάνει την συνείδηση να αποκαλυφθεί πληρέστερα.

Ο άνθρωπος όπως είναι σήμερα, δεν βρίσκεται στο τέλος της πορείας της εξέλιξης. Η Θεοσοφία δηλώνει ότι υπάρχει επι πλέον μελλοντική ανάπτυξη. Αλήθεια, σοφία αγάπη, ευλογία, ειρήνη και καλοσύνη, ενιπάρχουν στη συνείδηση. Στις Ουπανισάντ ο Βράχμα περιγράφεται σαν απόλυτη παγκόσμια συνείδηση, τέλεια σε ειρήνη, ομορφιά και σ' όλες τις δυνάμεις που αναφέρονται προηγούμενα. Στον Διδάσκαλο, οι αρετές αυτές, που είναι και η ίδια η φύση της συνείδησης έχουν ανθίσει, όπως και η συνείδηση έχει ανθίσει απόλυτα σε τέλειο μέτρο, αποκαλύπτοντας δυνάμεις, που βρίσκονται στον μέσο άνθρωπο σε λανθάνουσα κατάσταση.

Έτσι ο διδάσκαλος είναι κάποιος που είναι τέλειος σε σοφία, συμπόνια και αλτρουϊστική αγνότητα...Η τέλεια αγάπη περιλαμβάνει τη χορήγηση της αγάπης, χωρίς εκλογή και χωρίς να περιμένει κάτι άλλο σε ανταπόδοση.

Λέγεται ότι ένας τέλειος άνθρωπος δεν είναι υποχρεωμένος να μετενσαρκωθεί, γιατί έχει ξεπεράσει τις δεσμεύσεις του Κάρμα του. **Η προσκόλληση και ο εγωισμός** είναι εκείνα τα ίδια, που παρασύρουν κάποιον να ξαναγεννηθεί. Μπορούμε να πούμε: Γιατί ο Διδάσκαλος δεν μας συναντάει; Αν τον καλέσουμε σ' ένα συνέδριο, θα έλθει; Μπορεί όμως να μην ενεργήσει σύμφωνα με τις ιδέες μας ή με κάποιον τρόπο που εμείς φανταζόμαστε. Εντούτοις, όταν υπάρχουν άνθρωποι που είναι έτοιμοι, ο Διδάσκαλος έχει ευκαιρίες για επαφή, καθοδήγηση και διδασκαλία.

Η λέξη Γκουρού όπως πολλές άλλες λέξεις, μπορεί να σημαίνει διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικούς ανθρώπους. Λέγεται ότι πρέπει να καταγγέλεται κάποιος που σκορπίζει σκοτάδι. Αλλά συχνά οι άνθρωποι πιστεύουν πως ο Γκουρού είναι κάποιος που μεταδίδει γνώση. Η κοσμική γνώση είναι δυνατό να μεταδοθεί, όχι όμως και η πνευματική γνώση. Κανείς δεν μπορεί να δανειστεί υποκειμενική εσωτερική γνώση από άλλον.

Η Βιβεκαχουνταμάνι λέει καθαρά ότι κανένας δεν μπορεί να έχει υποκατάστατο για να εκτελέσει τις πράξεις που προωθούν ή αφυπνίζουν κάποιον. Αυτό το ξεκίνημα πρέπει να γίνει στον καθένα χωριστά, σαν αποτέλεσμα της δικής του προπαρασκευής και εργασίας. Πολύ συχνά οι άνθρωποι νομίζουν ότι αρκεί να προσαρτήσουν τους εαυτούς τους σ' έναν λεγόμενο Γκουρού, ν' αγγίξουν τα πόδια του ή να καθίσουν μπροστά του, και τότε εκείνος θ' αναλάβει όλη την ευθύνη.

Αυτή είναι μια πολύ βολική φιλοσοφία, γιατί επιτρέπει να προχωρήσουν με την κοσμική τους ζωή της φιλοδοξίας, της ζήλιας, της απόκτησης χρήματος, την επιθυμία για δύναμη κ.τ.λ. Επειδή τόσο πολλοί άνθρωποι βρίσκουν αυτό το δρόμο της αρεσκείας τους, υπάρχουν άλλοι έτοιμοι να παίξουν το συμπληρωματικό ρόλο. Έτσι υπάρχουν μνηστήρες, που αυτοαποκαλούνται Γκουρού, και που θα δώσουν αίσθημα ασφάλειας σ' αυτούς που το ζητούν. Στρέψε τις σκέψεις σου σε μένα, λέει ο αυτοσχέδιος Γκουρού και θα έχεις προστασία από κάθε κίνδυνο.

Αληθινός Γκουρού, εξ' άλλου, είναι εκείνος που σκορπίζει από τη σκέψη και τη συνείδηση του ανθρώπου το σκοτάδι. Δεν προσφέρει διασκεδάσεις, δεν αναλαμβάνει τις ευθύνες των πράξεών του.

Μια που από τις τρεις αλήθειες της Θεοσοφίας είναι ότι: **"Κάθε άνθρωπος είναι ο απόλυτος νομοδότης του εαυτού του και ο χορηγός της χαράς ή της λύπης του, ο νομοθέτης της ζωής, της αντιμεμβής και της τιμωρίας του."**

Έχει γίνει ολοφάνερο από τους Διδασκάλους, ποιοί όροι πρέπει να εκπληρωθούν για να δεχτεί ένας την εκπαίδευση, τη βοήθεια και την καθοδήγησή τους. Στα Γράμματα των Μαχάτμα προς τον Α. Σίννερ, αναφέρεται ότι μόνο ένα πρόσωπο με πνευματικότητα μπορεί να πλησιάσει τους Διδασκάλους, μπορεί να επισύρει την προσοχή τους και η Γνώση θα φτάσει μόνο σ' εκείνον **που θα προσπαθεί να νικήσει καθημερινά τον εαυτό του**. Πρέπει να πλησιάσει τους Διδασκάλους χωρίς όρους, ελεύθερος από γήινες και προστατευτικές καταστάσεις. Θέλουμε όμως να πάμε χωρίς όρους, θέλουμε να διατηρήσουμε τις ανέσεις μας, τις διασκεδάσεις μας, τις φιλοδοξίες μας, και ταυτόχρονα να φθάσουμε στον κόσμο των Αγίων.

Ο Διδάσκαλος, σύμφωνα με την Θεοσοφία, ουδέποτε επιβάλλει τη θέλησή του στον μαθητή. Δεν του λέει τί πρέπει να πιστεύει, διότι να πιστεύει δεν έχει σημασία. Χρειάζεται η συνείδηση του μαθητή να ξυπνήσει μέσα στην αλήθεια, κάτι που είναι τελείως διαφορετικό.

Εκατομμύρια άνθρωποι πιστεύουν ότι ο Χριστός και ο Βούδας δίδαξαν την αγάπη, αλλά οι ίδιοι δεν έχουν αγάπη. Πραγματικά, η πίστη δημιουργεί σκληρότητα και φανατισμό και προκαλεί ζημιά αντί καλό. Στα Γράμματα των Μαχάτμα, οι Διδάσκαλοι τονίζουν ότι πολύ συχνά η θρησκεία χρησιμοποιείται σαν υποστήριγμα, αλλά χρειάζονται άνθρωποι αυτοδύναμοι και ελεύθεροι.

Ένας από τους μεγαλύτερους Διδασκάλους, ο Βούδας, είπε: Γίνε ο ίδιος ένα φως. Δίδαξε, μη δημιουργείς κύρος από την παράδοση, τις γραφές άλλων ανθρώπων και εμένα τον ίδιο. Βρές μόνος σου τί είναι αλήθεια. Η σπουδαιότητα της αναζήτησης τονίζεται επίσης στην Βεδάντα.

Στο βιβλίο "Στα πόδια του Διδασκάλου" λέγεται ότι ο καθένας πρέπει να ακούει προσεκτικά εκείνο που λέει ο Διδάσκαλος, γιατί δεν θα το πει δύο φορές. Ένας ομιλητής στην έδρα μπορεί να επαναλαμβάνει τις ιδέες του, γιατί θέλει να κάνει το ακροατήριο να συμφωνήσει μαζί του, και να σκέπτεται όπως αυτός. Μια διαφήμιση επαναλαμβάνεται διαρκώς, για να προσαρμοστεί σ' αυτή η σκέψη του ακροατή. Αλλά ο Διδάσκαλος, δεν προσπαθεί να επιβάλλει τις ιδέες του, δεν χρειάζεται προσαρμογή ή τυφλή υπακοή. Δίνει μια νύξη, κάνει μια σύσταση, για να βοηθήσει την ανάπτυξη της αντίλη-

ψης του ατόμου. Εάν ο μαθητής έχει μάθει να σκέπτεται, αν ακούει προσεκτικά, βρίσκει ο ίδιος ποιο είναι το συμπέρασμα ενός ζητήματος. Αν κάποιος άλλος του λέει τί να κάνει και τί να πιστεύει, δεν μπορεί να φθάσει στο βάθος της διδασκαλίας.

Ο Γκουρού κατευθύνει τους ανθρώπους στο τί να κάνουν, τί να σκέπτονται, τί να φορούνε. Υπάρχουν Γκουρού, που αγαπούν την προσωπολατρεία, που θέλουν να τους πλένουν τα πόδια και να τους υπηρετούν. Υπάρχουν μερικοί που ισχυρίζονται ότι είναι ανώτεροι και από τον ίδιο τον Βούδα. Εξ άλλου οι γραφές των Διδασκάλων αντανakλούν **ταπεινότητα και ανωνυμία** στην οποία δεν μπορούν να παραμένουν. Αληθινοί Διδάσκαλοι, δεν αυτοδιαφημίζονται και δεν αυτοπροβάλλονται(...)

Επομένως, υπάρχει διαφορά μεταξύ αυτών που συνήθως θεωρούνται Γκουρού, και των Διδασκάλων, όπως τους περιγράφει η Θεοσοφική φιλολογία. Προσωπική λατρεία, αυτοδιαφήμιση, το να λένε στους άλλους τι να κάνουν να τους υποτάσσουν με τη διδασκαλία δοξασιών, να τους επιβάλλουν ιδέες, να μαζεύουν χρήματα και να πλουτίζουν, να έχουν πισίνες και ιδιόκτητα αεροπλάνα - όλα αυτά είναι αποδεκτά για τους Γκουρού, αλλά είναι τελείως ασυμβίβαστα με το να είναι κανείς αληθινός πνευματικός Διδάσκαλος. Ο αληθινός Διδάσκαλος δεν θεωρεί τον εαυτό του Διδάσκαλο.

Ο Διδάσκαλος δεν βλέπει διαφορά ανάμεσα στον εαυτό του και στους άλλους. Μπορεί κανείς να ρωτήσει πια είναι η στάσις ενός μέλους της Θεοσοφικής Εταιρείας απέναντι στους Γκουρού. Υπάρχει ελευθερία στα Μέλη της Θεοσοφικής Εταιρείας, να είναι κανείς σοφός ή αφελής. Αν θέλει να γίνει μαθητής ενός Γκουρού, είναι ελεύθερος να το κάνει. Αλλά είναι διαφορετικό ζήτημα για μια Στοά της Εταιρείας, διότι η Στοά αντιπροσωπεύει στο περιβάλλον της τη Θεοσοφική Εταιρεία, σαν σύνολο, και γι' αυτό δεν μπορεί να έχει απόλυτη ελευθερία. Αν δοθή σε μια λατρεία προσωπικότητας, αν ανακηρύσει ή αποδέχεται κάποιον σαν τον Γκουρού και ενθαρρύνει προσωπική λατρεία, ασφαλώς δεν ενεργεί σύμφωνα με τὸν χαρακτήρα και τους σκοπούς της Θ. Εταιρείας.

Άλλο θέμα είναι: Μπορεί ένας Γκουρού να δώσει πείρα πραγματικότητας; Προφανώς όχι. Ένας Γκουρού δεν μπορεί να κάνει κάποιον να ιδεί κάτι που δεν μπορούν να ιδούν τα μάτια του. Κανένας αληθινός Γκουρού δεν ισχυρίζεται ότι μπορεί και θέλει να το κάμει.

Ένας σοφός όμως άνθρωπος μπορεί να βοηθήσει κάποιον που το δέχεται. Ελέγχθη ότι, όταν οι Θεοί θέλουν να τιμωρήσουν κάποι-

ον, εκπληρούν τις προσευχές του. Οι περισσότερες ανάγκες των ανθρώπων είναι ανόητες. Ένα άτομο μπορεί να θέλει έναν Γκουρού, που να κάνει κάτι γι' αυτόν, αλλά ίσως αυτό να μην είναι για το πνευματικό του όφελος. Αναποδιές μας έρχονται συχνά και γενικά θα θέλαμε να ελευθερωθούμε απ' αυτές. **Αλλά κάθε τι που έρχεται σαν αποτέλεσμα του Κάρμα, φέρνει κι' ένα μάθημα μαζί του.** Γιαυτό, η Άννι Μπέζαντ είπε, κοιτάζοντας στο παρελθόν της, όταν πρόθυμα αφηγόταν στα ευχάριστα, δεν ήθελε να παραλείψει καμιά από τις δυσκολίες που είχε, επειδή έμαθε πολλά απ' αυτές. Ένας πνευματικός άνθρωπος δεν πρέπει να δίνει το είδος της βοήθειας, που κάποιος θα επιθυμούσε.

Ο Κρισναμιούρτι τόνισε κάτι σπουδαίο, όταν ρώτησε γιατί νομίζουμε ότι μόνο ο Γκουρού μπορεί να βοηθήσει. Κάθε τι στη ζωή μπορεί να βοηθήσει - οι άνθρωποι γύρω μας, το φύλλο που πέφτει από το δένδρο, η ομορφιά που βρίσκεται παντού - το κάθε τι, αν είμαστε ευαίσθητοι και δεκτικοί. Η δεκτικότης μας πρέπει να είναι όμοια με την επιθυμία του Γκουρού να διδάξη. Οι θεωρίες του Αϊνστάιν δεν είναι δυνατόν να γίνουν αντιληπτές από άνθρωπο που δεν έχει ιδέα από μαθηματικά. Ακόμη και οι μεγαλύτεροι φιλόσοφοι δεν μπορούν να διδάξουν ένα άτομο που βαριέται να μάθει. Ένας που σταθμίζει κατακόρυφα τα βάθη εκείνου που λέει ο διδάσκαλος (το οποίο μπορεί να μη λέγεται με λόγια) είναι δεκτικός. Και δεν είναι δυνατόν να είναι αναισθητός γενικά στη ζωή και να είναι δεκτικός μόνο στον Γκουρού. Είτε έχει ένας άνθρωπος δεκτικότητα, είτε δεν έχει. Εκείνοι που δεν είναι δεκτικοί έχουν κατ' επανάληψη καταχραστεί τον πνευματικό Διδάσκαλο: δεν ακούνε τα λόγια του, τον απορρίπτουν, επειδή δεν τον αναγνωρίζουν, σταματούν έναν Χριστό.

Πόσοι από μας είναι ικανοί ν' αναγνωρίσουν ένα πραγματικά ιερό πρόσωπο, που θα εμφανιστεί ανάμεσά μας χωρίς ετικέτα; Οι ετικέτες μπορεί να είναι πλαστές. Για ν' αναγνωρίσουμε έναν άγιο, πρέπει να υπάρχει κάτι μέσα μας, το οποίο πάλλεται αρμονικά μαζί του πρέπει να υπάρχει η ικανότητα της απόκρισης. Αν αυτό λείπει, πώς μπορούμε να επωφεληθούμε από ένα Διδάσκαλο;

Ένας Γκουρού δεν μπορεί να βοηθήσει τον άνθρωπο που δεν είναι έτοιμος να βοηθηθεί και μόνον όταν ο μαθητής είναι έτοιμος, εμφανίζεται ο Διδάσκαλος. Πρέπει να φωτίσετε την ψυχή, για να μπορέσει να την ιδεί ο Διδάσκαλος.

Μετάφρ. Σ. Χαλ.

«ΟΙ ΑΘΛΙΟΙ»

ΤΟΥ ΒΙΚΤΩΡΑ ΟΥΓΚΩ

Ηθικά μηνύματα

Λίγα λόγια του μεταφραστή Μάρκου Αυγέρη:

Οι «ΑΘΛΙΟΙ» Του Βίκτωρα Ουγκώ είν' ένα βιβλίο, που γνώρισε απίθανη σταδιοδρομία. Αγαπήθηκε όσο λίγα βιβλία στον κόσμο και γνώρισε τη μεγαλύτερη διάδοση. Εκδόθηκε και εξακολουθεί να εκδίδεται σ' εκατομμύρια αντίτυπα και κατάκτησε τα πλατειά λαϊκά στρώματα. Και τώρα ακόμα αποκρίνεται σε μερικές θεμελιακές κοινωνικές ανάγκες και σ' αιτήματα των μαζών (....)

Η ηθική δύναμη του βιβλίου αναδίδει ένα φως, που δε θα σβήσει γρήγορα.

Να μη φοβούμαστε ποτέ τους κλέφτες και τους φονιάδες. Αυτοί 'ναι οι εξωτερικοί κίνδυνοι, οι μικροί κίνδυνοι. Να φοβούμαστε τους εαυτούς μας. Οι προλήψεις, να οι κλέφτες, οι καζίες, να οι φονιάδες. Οι μεγάλοι κίνδυνοι είναι μέσα μας. Τι σημασία έχει εκείνο που φοβερίζει το κεφάλι μας ή τη σακούλα μας; Να συλλογίζόμαστε αυτό που φοβερίζει την ψυχή μας.

Μέρος 1ο, βιβλ. 1ο, 7.

... όλη η ζωή της ήταν μια σειρά από αγαθοεργίες, είχε χύσει στη μορφή της μια ασπράδα κ' ένα φως· και γηράζοντας, είχε αποκτήσει αυτό που λένε ομορφιά της καλοσύνης.

Μέρος 1ο, βιβλ. 1ο, 1.

Η μεγαλύτερη ευτυχία της ζωής είναι η βεβαιότητα πως σ' αγαπούνε.

Μέρος 1ο, βιβλ. 5ο, 4.

Το ιδανικό πρέπει και μπορεί κανείς να το αναπνέει, να μπορεί να το πίνει και να το τρώει το ανθρώπινο πνεύμα. Το ιδανικό έχει το δικαίωμα να πει: «λάβετε φάγετε, τούτο εστί το σώμα μου, πείτε εξ αυτού πάντες, τούτο εστί το αίμα μου. Η σοφία είναι αγία μετά-

ληψη.

Μέρος 2ο, βιβλ. 7ο, 6.

Το ιδεώδες είναι το κορυφωμα της λογικής, όπως το ωραίο είναι η κορυφή του αληθινού. Λαοί καλλιτέχνες είναι λαοί με συνέπεια στη σκέψη τους. Η αγάπη της αλήθειας είναι αγάπη στο φως. Γι' αυτό η δάδα της Ευρώπης, δηλαδή του πολιτισμού, κρατήθηκε πρώτα από τους Έλληνες κι' αυτοί την πέρασαν στην Ιταλία, κι αυτή την έδωσε στη Γαλλία. Θείοι λαοί, φωτοδότες, μεταδίδουν τη λαμπάδα της ζωής.

Μέρος 6ο, βιβλ. 1ο, 20.

Προσέχετε πως στρέφεστε προς τους νεκρούς. Μη συλλογίζεστε αυτό που σήπεται. Κοιτάτε προσεκτικά. Θα ιδείτε το ζωντανό φως του πολυαγαπημένου σας νεκρού μέσα στα βάθη τ' ουρανού.

Μέρος 1ο, βιβλ. 1ο, 4.

Έχουμε τη γνώμη, πως αν οι ψυχές ήταν ορατές στα μάτια, θάβλεπε κανείς καθαρά κάτι πολύ περίεργο· θάβλεπε δηλαδή πως ο κάθε άνθρωπος, έχει ομοιότητες με κάποιο ζώο. Από το στρείδι έως τον αετό κι' από το χοίρο έως την τίγρη, όλα τα κτήνη βρίσκονται μέσα στους ανθρώπους, ένα σε καθέναν, κάποτε πολλά μαζί σ' έναν.

Τα κτήνη είναι οι μορφές από τις κακίες και τις αρετές μας. Αποτελούν τα ζωντανά είδωλα των ψυχών μας, που γυρνούν μπροστά στα μάτια μας. Ο Θεός τα δείχνει στους ανθρώπους για να τουςβάλει σε σκέψεις.

Μέρος 1ο, βιβλ. 5ο, 5.

Δεν υπάρχει μικρό ψέμα. Όποιος ψεύδεται, ψεύδεται ολοκληρωτικά.

Το ψέμα είναι η όψη η δαιμονική. Ο Σατανάς έχει δυο ονόματα, λέγεται Σατανάς και ψέμα.

Μέρος 1ο, βιβλ. 7ο, 2.

Για να γίνει κανείς άγιος μπροστά στο Θεό, ανάγκη είναι να γίνει άτιμος στα μάτια των ανθρώπων!...

Μέρος 1ο, βιβλ. 7ο, 3.

Όλοι έχουμε μια κοινή μάννα, τη γη.

Μέρος 1ο, βιβλ. 8ο, 5.

Η φιλοσοφία είναι το μικροσκόπιο της σκέψης. Δεν της ξεφεύγει τίποτε.

Μέρος 6ο, βιβλ. 2ο, 2.

(Ο ήρωας Γιάννης Αγιάννης μιλάει σε δύο ερωτευμένους νέους:)

Ζήστε ευτυχισμένοι, ζήστε στον ουρανό· γενήτε ο άγγελος ενός αγγέλου, ζήστε μέσα στον ήλιο, φροντίζετε να ευχαριστείτε ο ένας τον άλλο (...) Να είστε αγαπημένοι πάντα. Μόνο αυτό υπάρχει στον κόσμο: η αγάπη.

Μέρος 3ο, βιβλ. 7ο, 1 και 5

Κάθε μίσος φεύγει από την καρδιά σιγά - σιγά, όσο περισσότερο φως μπαίνει στο πνεύμα.

Μέρος 3ο, βιβλ. 5ο, 3.

Έχουμε ένα καθήκον: να καλλιεργούμε την ανθρώπινη ψυχή.

Μέρος 2ο, βιβλ. 7ο, 5.

Συστάσεις του Πυθαγόρα προς τους μαθητές του

Του αείμνηστον Διδάσκαλου Αντώνιου Αδριανόπουλου

Κατά τον Πορφύριον ο Πυθαγόρας συνίστα προς τους μαθητάς του να δίδουν προσοχήν εις δύο στιγμιάς του ημερήσιου βίου. Ότε μετέβαινον προς ύπνον και ότε ηγείροντο εκ της κλίνης, διότι και εις τας δύο αυτάς στιγμιάς ήτο σκόπιμον να εξετάζουν, αφ' ενός μεν τας πράξεις αυτών της ημέρας και αφ' ετέρου να σχηματίζουν πρόγραμμα του ημερήσιου βίου.

Και είναι γνωστά τα ερωτήματα τα οποία έπρεπε να θέτουν εις την συνείδησίν των «*πι παρέβην, τι δ' έρεξα; τί μοι δέον ουκ ετελέσθη;*» (Τι κακό έκανα; Τι καλό έκανα; Τι καθήκον είχα να κάνω και δεν το έκανα;)

Παρήγγειλεν εις τους μαθητάς του να μην ομνήουν, εάν όμως ελάμβανον όρκον να εμμένουν εις αυτόν. Επίσης ότε ετέλουν θυσίαν να μη προσέρχωνται με πολυτελή ενδύματα αλλά με καθαρά και με καθαρόν σώμα, παρέχοντες απέναντι των θεών την ψυχήν των αγνεύουσιν και απέχουσιν πάσης αδίκου πράξεως. Επίσης να απέχουν από την φιλοδοξίαν, η οποία προκαλεί φθόνον και μίσση από τους άλλους. Να απέχουν από την συνομιλίαν μετά πολλών και να χρώνται των αφροδισίων ματά φειδούς. Να ασκούν ζήλον προς σώφρονα βίον και προς ανδρείαν και καρτερίαν.

Είναι γνωστόν, ότι ο Πυθαγόρας συνίστα αγνήν δίαιταν και την αποχήν από κρέατος και κινάμων. Συνίστα δε όχι μόνον να απέχουν των επιμήχων, αλλά και να μη πλησιάζουν τους σφαγείς, τους κυνηγούς και τους κρεοπώλας.

Απηγόρευε τον φόνον των ζώων, διότι και ταύτα έχουν κοινόν δικαίωμα επί της ζωής με ημάς (...)

Οίνου έκαμιν μετρίαν χρήσιν και ουχί ακράτου. Ιδεώδης δίαιτα των Πυθαγορείων ήτο ελαφρά τροφή. Ως ποτόν εχρησιμοποιούν μόνον ύδωρ, διότι κατ' αυτόν τον τρόπον δημιουργείται υγεία του σώματος και καθαρότης της διανοίας.

Εις τον Πυθαγόραν αναφέρονται και τα εξής ρητά:

«*Ζυγόν μη υπερβαίνειν*» δηλαδή ο άνθρωπος πρέπει να μη είναι άδικος ουδέ πλεονέκτης.

«*Μη το πυρ τη μαχαίρα σκαλεύειν*», το οποίον εσήμαινε ότι δεν πρέπει να εξερεθίζομεν τον οργιζόμενον.

«Μη καρδίαν εσθίειν». Να μη λυπή τις εαυτόν αναιτίως.

«Μη επί χοίνικος καθέζεσθαι». Δεν πρέπει να ξή τις άνεργος.

«Μηδ' αποδημούντα επιστρέφεισθαι». Δεν πρέπει κανείς αποθνήσκων να λυπήται διότι χάνει την ζωήν του.

«Τας λεωφόρους μη βαδίζειν». Δια τούτου ημποδίζε να ακολουθή τις τας γνώμας των πολλών, αλλά μόνον των λογίων, των πεπαιδευμένων και των σοφών.

«Μηδέ χειλιδόνας εν οικία δέχεσθαι». Δεν πρέπει να έχη τις συνοίκους ανθρώπους φλυάρους και ακρατείς κατά την γλώσσαν.

«Φορτίον δε συνατιθέναι μεν τοις βαστάζουσιν, συγκαθαιρείν δε μη». Να βοηθώμεν μεν τους έχοντας ανάγκην, αλλά να διατηρώμεν την ηρεμίαν μας.

«Θεών τε εικόνας εν δακτυλίοις μη φορείν». Όσα γνωρίζει τις περί θεών να μη αποκαλύπτη προς τους τυχόντας και τους πολλούς.

«Σπονδάς τε ποιείσθαι τοις θεοίς κατά το ους των εκπωμάτων». Να τιμά τις και υμνή τους θεούς μετά μουσικής, διότι αυτή γίνεται ακουστή υπ' αυτών.

«Απαιδευσία πάντων των παθών μήτηρ· το δε πεπαιδεύσθαι ουκ εκ πολυμαθείας λόγων αναλήψει, εν απαλλάξει δε των φύσει παθών θεωρείται». Η απαιδευσία είναι η μήτηρ όλων των παθών. Το να είναι δε ένας πεπαιδευμένος, δεν προέρχεται από πολυμάθειαν γνώσεων, αλλά τούτο είναι η απαλλαγή από των παθών.

«Άγρυπνος έσο κατά νουν, συγγενής γαρ του αληθινού θανάτου ο περί τούτον ύπνος». Έσο άγρυπνος κατά τον νουν. Διότι ο ύπνος του νου είναι συγγενής του αληθούς θανάτου.

«Ψυχής παν πάθος εις σωτηρίαν αυτής πολεμιώτατον». Κάθε πάθος της ψυχής είναι εχθρικόν δια την σωτηρίαν της.

«Τα επίπονα των ηδέων μάλλον ηγού συντελείν εις την αρετήν». Νόμιζε, ότι συντελούν εις την αρετήν περισσότερον τα κοπιώδη παρά τα ευχάριστα.

«Πάντων δε μάλιστα αισχύνεο σαυτόν». Από όλους περισσότερον να εντρέπεται τον εαυτόν σου.

«Πυθαγόρας παρηγγύα, μη πυκνά τον άνθρωπον από του ανθρώπου, μη δειν συνεχώς αφροδισιάζειν αινιττόμενος». Ο Πυθαγόρας συνίστα να μη πλησιάζη συχνά ο άνθρωπος τον άνθρωπον, υπαινιγτόμενος να μη κάμνη συχνά χρήσιν των αφροδισίων.

Ο Άλμπερτ Σβάϊτσερ και η ηθική ζωή

Στις 4 Σεπτεμβρίου 1965 πέθανε σε ηλικία 91 ετών ο μεγάλος ανθρωπιστής **Άλμπερτ Σβάϊτσερ**, ο οποίος - καθηγητής στο πανεπιστήμιο του Στρασβούργου, κάτοχος τεσσάρων διδακτορικών διπλωμάτων, μουσικός, θεολόγος, φιλόσοφος, βραβείο Νόμπελ - είχε εγκαταλείψει την Ευρώπη και γενικότερα τον λευκό πολιτισμό, για να αφιερώσει την ζωή του ως τον θάνατο στην υπηρεσία των μαύρων ασθενών της Αφρικής ιδρύοντας ένα πρωτότυπο νοσοκομείο στο Λαμπαρανέ, κοντά στον Ισημερινό, κοντά στην ζούγκλα του Μεγάλου Παρθένου Δάσους.

Σ' όλο τον κόσμο μίλησαν για την απώλεια. Με τον θάνατο του Άλμπερτ Σβάϊτσερ- ανέφερε ανακοίνωση του Λευκού Οίκου- ο κόσμος απώλεσε μία πραγματική διεθνή προσωπικότητα, η οποία επί μία και πλέον πενηνταετία μας edίδαξε δια της ζωής της και της εργασίας της ότι **όλοι οι άνθρωποι, ανεξαρτήτως φυλής, είναι αδελφοί και τέκνα του Θεού**". Πόσο απέχει η αναγνώριση αξιών σήμερα!

Η Βασίλισσα Ελισάβετ απηύθυνε μήνυμα συμπάθειας προς τη θυγατέρα του Σβάϊτσερ δια του οποίου τονίζει ότι "ο ανθρωπισμός του εκλιπόντος θα εμπνέει την γενεά μας ως και τις μελλοντικές γενεές".

Ο πρόεδρος τότε Ντε Γκώλ και η γαλλική κυβέρνηση απέστειλαν συλλυπητήριο μήνυμα τονίζοντας ότι ο εκλιπών "είναι άξιος της λαϊκής ευγνωμοσύνης, διότι κατεπολέμησε τις ασθένειες και άλλα δεινά των συνανθρώπων του με σπάνια δραστηριότητα και πίστη".

Ο καγκελάριος της Δυτικής Γερμανίας edήλωσε ότι ο Άλμπερτ Σβάϊτσερ «απετέλεσε παράδειγμα για όλους εκείνους οι οποίοι εργάζονται με σκοπό να βοηθήσουν τις χώρες που αναπτύσσονται».

Ο τότε καγκελλάριος Αντενάουερ edήλωσε ότι «ο Σβάϊτσερ υπήρξε ακτίς φωτός εν μέσω σκοτούς και ότι ενώ η εποχή μας είναι πλήρης εχθρότητας και μίσους, ο εκλιπών απετέλεσε το φως της αγάπης».

Απεκλήθη **άγιος**. Δεν ήταν υπερβολή. Έδωσε όλη τη ζωή του στον πλησίον. Το κήρυμά του ήταν ένα: **Η ηθική ζωή, διαποτισμένη από την αγάπη και από την θυσία**.

«Για μένα - έλεγε ο Σβάϊτσερ - η ηθική δεν είναι τίποτε άλλο παρά ο σεβασμός προς τη ζωή. Ο σεβασμός γι' αυτή, μου παρέχει την θεμελιώδη αρχή μου περί της ηθικής, και συγκεκριμένα ότι το

Καλό συνίσταται εις την διατήρηση, υποστήριξη και υπερτίμηση της ζωής και ότι το να καταστρέφεις, να βλάπτεις ή να εμποδίζεις την ζωή είναι το Κακό.

Η ιδέα ότι οι άνθρωποι θα μπορούσαν να ευνοηθούν κάποτε με το να καταστούν ελεύθεροι από τις ευθύνες της αυτοθυσίας ως άνθρωποι προς ανθρώπους είναι τελείως ξένη προς την ηθική του σεβασμού για την ζωή. Η τελευταία αυτή απαιτεί όπως κατά τον ένα ή άλλον τρόπο θα πρέπει όλοι μας να ζούμε ως άνθρωποι για τους ανθρώπους. Συνεπώς, ερευνά και φρόντισε να ιδείς εάν υπάρχει κάποιο μέρος για επενδύσεις, για να τοποθετήσεις την ανθρωπιά σου».

Και έλεγε ακόμη: «**Όποιος παραδέχεται πως η ιδέα της αγάπης είναι η ακτίνα του πνευματικού φωτός που μας έρχεται από το υπερπέραν, εκείνος παύει να απαιτεί από την θρησκεία να του προσφέρει την πλήρη γνώση του υπερφυσικού**». Και τότε ασχολείται με τα μεγάλα προβλήματα: «Τί είναι κακό στον κόσμο; Πώς η θέληση για δημιουργία και η θέληση για αγάπη δεν είναι ένα και το αυτό πράγμα; Ποια είναι η αλληλοεξάρτηση πνευματικής και υλικής ζωής; Και πώς συμβαίνει, ενώ η ζωή μας είναι περαστική, νάναι και αιώνια;». Μπορεί όμως κανείς να αφήσει στην άκρη όλα αυτά τα προβλήματα. Με την γνώση της εν Θεώ πνευματικής του ύπαρξης, χάρη στην αγάπη, έχει στην διάθεσή του κάτι το απαραίτητο: «Η αγάπη ποτέ δεν σφάλει». λέγει ο άγιος Παύλος».

Εργαζόταν με αισιοδοξία. «Εκείνος - έλεγε - που εργάζεται για την προσωπική του τελειοποίηση, δεν κινδυνεύει να δει την εξαφάνιση των ιδανικών του. Νοιώθει να πραγματοποιείται μέσα του η δύναμη αυτών των ιδεών - δυνάμεων του αληθινού και του καλού».

Εάν τα αποτελέσματα της δράσης που ήθελε να εκδηλώσει εξωτερικά είναι ανεπαρκή, κατά τη γνώμη του, τότε δεν αγνοεί πια, ότι η δράση του είναι ανάλογη με τον βαθμό της εσωτερικής του τελειοποίησης, με τη διαφορά μόνον ότι το αποτέλεσμα δεν προέκυψε ή δεν εκδηλώθηκε ακόμη. Η δύναμη όταν υπάρχει ενεργεί. Καμιά ακτίνα του ήλιου δεν χάνεται, η πρασινάδα όμως που ζωντανεύει χρειάζεται καιρό για να φυτρώσει και δεν είναι πάντα γραμμένο από τη μοίρα να δει ο σπορέας τον θερισμό. Κάθε γόνιμη δράση είναι έργο πίστης...»

Ακόμα είχε πει:

«Εκείνος που με εντυπωσίασε στη ζωή μου είναι ο Πλάτων. Στη σειρά έρχονται οι στωικοί, προ πάντων αυτοί της τελευταίας ελληνορωμαϊκής εποχής, με τα ανθρωπιστικά τους ιδεώδη (...)

Από τη φιλοσοφία με απασχόλησε κυρίως η ηθική. Πάλευπα ενάντια στην απλή ηθική, που δεν ασχολείται παρά με την καλοσύνη και την ευσπλαχνία προς τους ανθρώπους και αγωνίστηκα για την πλήρη ηθική, που μας υποχρεώνει να είμαστε καλοί και σπλαχνικοί απέναντι σε όλα τα όντα».

Το χρονικό της κηδείας του Κωστή Παλαμά στα χρόνια της κατοχής

Έξαρση ελευθερίας του υποδουλομένου λαού

Τον αιμνηστον λογοτέχνη Γιώργου Θεοδοσιά

Τα φοβερά αυτά χρόνια που ζήσαμε απομόνωνσαν την κάθε γωνιά της Ελλάδας, την έκλεισαν στον εαυτό της και την εμπόδισαν ακόμα και να πληροφορηθεί με κάποια ακρίβεια τι συνέβαινε στη γειτονική της ελληνική περιοχή. Έγιναν, σε χίλια σημεία του τόπου μας, γεγονότα συνταραχικά που αναστάτωσαν τη ζωή χιλιάδων ανθρώπων και που εμείς στην Αθήνα τα αγνοούσαμε σχεδόν ολότε-
λα, ενώ, εξάλλου, η επαρχία ελάχιστα γνωρίζει το δράμα της πρω-
τεύουσας. Θα περάσει καιρός ως ότου ανταλλάγουν και συγχωνευ-
τούν σε μιαν ενιαία συνείδηση τα βιώματα κι οι αναμνήσεις των
χωρισμένων παιδιών της Ελλάδας που, σιγά - σιγά, ξαναβρίσκονται.

Ένα γεγονός που ξαφνικά, μέσα στο ζόφο της διπλής εχθρικής κατοχής, ηλέκτρισε την ατμόσφαιρα της Αθήνας και ξεσήκωσε την ψυχή της σ' ένα θαυμάσιο ξεσπάσμα ομαδικής έξαρσης και πίστης ήταν η κηδεία του Κωστή Παλαμά. Ο θάνατός του ήταν φυσιολογικός· δεν είχε καμιά συνάρτηση με την πολεμική κατάσταση. Και, ωστόσο, το λείψανο του εθνικού ποιητή φάνταζε τότε, στα μάτια μας, σαν εντονότατο έμβλημα της εθνικής μας αντίστασης και της μεγάλης κοινής μας λαχτάρας της ελευθερίας.

Στις 27 Φεβρουαρίου 1943, το πρωί, μάθαμε πως ο Παλαμάς είχε

πεθάνει την προηγούμενη νύχτα, σε ηλικία ογδόντα τεσσάρων χρονών. Το μεσημέρι πήγα στο σπίτι του, στην Πλάκα, κι είδα το νεκρό που τον είχαν ξαπλωμένο σ' ένα ντιβάνι, στη μικρή του βιβλιοθήκη. Ήταν ντυμένος στα μαύρα και σκεπασμένος με ανθισμένα κλαδιά αμυγδαλιάς. Ήταν, θα έλεγε κανείς, ακόμα μικρότερος απ' ό,τι τον ξέραμε, σαν τα λείψανα των αγίων. Στην κάμαρα αυτή στεκότανε μόνος του ο Στράτης Μυριβήλης που, μόλις μπήκα, γύρισε και μου είπε: «Κοίταξε τη γλίσσα που έχει αυτό το πρόσωπο!» Κι ήταν πράγματι εξαιρετικά γλυκιά η μορφή του, γεμάτη απέραντη πατρική αγάπη. Το απόγευμα ένιωσα την ανάγκη να ξαναπάω να την ξαναδώ. Έμεινα τότε κάμποση ώρα, με τον Κατσιμπαλή και άλλους φίλους. Είχαν ανάψει κεριά κοντά στο νεκρό, χωρίς άλλο φως. Νόμιζες πως έβλεπες μπροστά σου πεθαμένο μισόν αιώνα ελληνικής ζωής.

Εκεί, ο Παλαμάς, περισσότερο από κάθε άλλη φορά, μου φάνηκε Βυζαντινός, βγαλμένος από τα βάθη του βυζαντινού Μεσαίωνα, άνθρωπος της μεγάλης, της πολύδοξης και σοφής Ρωμανίας, βαθύτατα Βυζαντινός στο αίμα του και στην ψυχή του, στη φυλετική και στην πνευματική του καταγωγή. Το πιστεύω σταθερά πως, ανεξάρτητα από την πολυμέρεια και τις αντιφάσεις του πνεύματός του, ο κεντρικός, ο βαθύτερος πυρήνας της ποιητικής του δημιουργίας ήταν βυζαντινός.

Το ίδιο εκείνο απόγευμα, η Ναυσικά Παλαμά μου διηγήθηκε ένα επεισόδιο που μου φαίνεται τώρα χαρακτηριστικό. Δυό ώρες πριν από το θάνατο, δηλαδή κατά τη μια μετά τα μεσάνυχτα, άκουσε, μέσα στον ύπνο της, μια βυζαντινή ψαλμωδία. Ξύπνησε πήγε στην κάμαρα του πατέρα της και τον ήρε να ψέλνει κοιμισμένος. Του μίλησε, μα δεν την άκουσε κι εξακολούθησε να ψέλνει.

Η κηδεία έγινε την Κυριακή 28 Φεβρουαρίου, στις 11 το πρωί, στην εκκλησία του Α' Νεκροταφείου, όπου μαζεύτηκε πλήθος πολύ. Χοροστάτησε ο Αρχιεπίσκοπος Δαμασκηνός που μίλησε ωραία, με πατριωτική συγκίνηση. Ύστερα, στάθηκε κοντά στο φέρετρο ο Άγγελος Σικελιανός και απάγγειλε το γνωστό του ποίημα: Ηχήστε οι σάλπιγγες! που το είχε γράψει την προηγούμενη νύχτα. Το είπε με φωνή βροντερή, μέσα σε λυγμούς που έβγαιναν απ' το πλήθος. Ήταν σοβαρά άρρωστος κι οι γιατροί του τον είχαν απαγορεύσει αυστηρά κάθε κούραση και κάθε έξοδο, μα κανείς δεν μπορούσε να τον πείσει να πειθαρχήσει στη σύστασή τους. Ένιωθε πως κάποιο ανώτερο χρέος τον κάλούσε εκεί. Τρίτος μίλησε ο Σωτήρης Σκύπης, απαγγέλλοντας ένα ποίημα που περιείχε στίχους πολύ τολμηρούς

και επικίνδυνους για τον ποιητή τους τη στιγμή εκείνη. Αξίζει να σημειωθεί πως παρακολουθούσαν την κηδεία αντιπρόσωποι των πρεσβειών της Γερμανίας και της Ιταλίας.

Σαν τελείωσε η ακολουθία, ο Σικελιανός απομάκρυνε τους νεκροθάφτες και κάλεσε όσους ήταν κοντύτερα να σηκώσουν το φέρετρο, σηκώνοντας αυτός πρώτος. Τον είδα να περνά κοντά μου άσπρος και ονειροπαρμένος, σαν υπνοβάτης. Άκουσα τότε τη Μαρίκα Κοτοπούλη να λέει: «Είναι ο Σικελιανός που θάβει τον Παλαμά!» Κι αυτή η ιδέα την τάραζε, σαν να περιείχε ένα συγκλονιστικό συμβολισμό.

Ο τάφος, καθώς είναι γνωστό, βρίσκεται έξω από το παλαιό νεκροταφείο, σε μέρος ανοιχτό, με θέα προς την Αθήνα και την Ακρόπολη. Ήταν όμορφη μέρα, ηλιόλουστη. Μαζεύτηκε εκεί όλο το πλήθος που ήταν στην εκκλησία, καθώς και το πλήθος που είχε μείνει απ' έξω, σε διάφορα επίπεδα, ανάμεσα στα μάρμαρα και στις πρασινάδες, γιατί το κοιμητήριο, στο σημείο εκείνο, είναι σαν κήποι κρεμαστοί.

Όταν τελείωσε η ταφή, ήρθαν στρατιώτες Γερμανοί και Ιταλοί και κατάθεσαν στεφάνους, ενώ οι αντιπρόσωποι των πρεσβειών τους χαιρετούσαν με τρόπο φασιστικό. Τότε, χωρίς κανένα σύνθημα, καμιά προηγούμενη συνεννόηση, όλο εκείνο το πλήθος άρχισε να τραγουδά τον εθνικό ύμνο μ' ένα πάθος και μίαν ένταση, που δεν φαντάζομαι κανείς που ήταν εκεί να τον άκουσε άλλη φορά στη ζωή του να τραγουδιέται έτσι. Και σαν τελείωσε κι ο ύμνος, από παντού ακούστηκαν οι φωνές: «Ζήτω η Ελλάδα! Ζήτω η ελευθερία!». Κι όλες αυτές οι ανθόθυμτες πράξεις θαρρούσε κανείς πως υπακούανε σ' έναν ποιητικό ρυθμό.

Κατεβήκαμε προς την σκλαβωμένη Αθήνα μας, που τη σκίαζαν απ' την Ακρόπολη οι σημαίες των κατακτητών, με ψυχή περήφανη και χαρούμενη. Νιώθαμε την Ελλάδα ελεύθερη και νικηφόρα μέσα στη συμφορά της. Τέτοια ήταν η δύναμη του ποιητή που είχαμε κηδέψει και που μας φαινότανε τώρα περισσότερο από πάντα ζωντανός.

(Από το βιβλίο του «Πνευματική πορεία» Αθήνα, 1994, 3η εκδ. «Εστία», σ. 200 -202).

Το επικήδειο ποίημα που απήγγειλε ο Άγγελος Σικελιανός

Ηχήστε οι σάλπιγγες!

*Ηχήστε, οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα, πέρα ως πέρα...
Βογκήστε, τύμπανα πολέμου... Οι φοβερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!*

*Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα! Ένα βουνό
με δάφνες αν υψώσουμε ως το Πήλιο κι ως την Όσσα,
κι αν το πυργώσουμε ως τον έβδομο ουρανό,
ποιόν κλεί, τι κι αν το πει η δικιά μου γλώσσα;*

*Μα Εσύ, Λαέ, που τη φτώχη Σου τη μιλά,
Έρωας, την πήρε και την ύψωσε ως τ' αστέρια,
μεράσον τώρα τη θεϊκή φεγγοβολιά
της τέλειας Δόξας Του, ανασήκωσ' Τον στα χέρια*

*γιγάντειο φλάμπουρο, κι απάνω κι από μας
που τον υμνοίμε, καρδιά αναμμένη,
πες μ' ένα μόνο ανασασμόν: «ο Παλαμάς!»,
ν' αντιβογκήσει τ' όνομά του η Οικουμένη!*

*Ηχήστε οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα, πέρα ως πέρα...
Βογκήστε, βούκινα πολέμου!... Οι ιερές
σημαίες, ξεδιπλωθείτε στον αέρα!*

*Σ' αυτό το φέρετρο ακουμπά η Ελλάδα! Ένας λαός,
σηκώνοντας τα μάτια του, τη βλέπει
κι ακέριος φλέγεται ως με τ' άδυτο ο Ναός,
κι από ψηλά νεφέλη Δόξας Τόνη σκέπει...*

*Τί πανωθέ μας, όπου ο άρρητος παλμός
της αιωνιότητας αστράφτει, αυτή την ώρα
Ορφείας, Ηράκλειτος, Αισχύλος, Σολωμός,
την άγια δέχονται ψυχή την τροπαιοφόρα,*

πον, αφού το Έργο της θεμέλιωσε βαθιά
στη γην αυτή με μιαν ισόθεη Σκέψη,
τον τριαδικάριο τώρα πάει ψηλά τον Ίακχο
με τους αθάνατους θεούς για να χορέψει...

Ηχήστε, οι σάλπιγγες... Καμπάνες βροντερές,
δονήστε σύγκορμη τη χώρα, πέρα ως πέρα...
Βόγγα, Παιάνι! Οι σημαίες οι φοβερές,
στης Λευτεριάς ξεδιπλωθείτε τον αέρα!

ΛΟΓΟΙ ΣΟΦΟΙ

«Εκείνον που πάντα εργάζεται επιμυημένος από ευγενή ιδανικά, εκείνον μπορούμε να τον απολυτρώσουμε».

ΓΚΑΙΤΕ (Από τον ψαλμό των Αγγέλων, όταν ανεβάζουν τον Φάουστ στο χριστιανικό παράδεισο)

Ο χαμός, αδέλφια, είναι μεγάλος· ο Θεός όμως είναι μεγαλύτερος.

Λόγος του Κολοκοτρώνη μετά το θάνατο του Καραϊσκάκη
(Από άρθρο του Κ. Παλαμά στο περ. «Κυριακή του Ελευθέρου Βήματος», 27-3-1927)

Εάν το Άγιο Πνεύμα ονομάζεται και είναι «ειρήνη ψυχής», ενώ η οργή «ταραχή καρδιάς», τότε οπωσδήποτε τίποτε άλλο δεν εμποδίζει την παρουσία του Αγίου Πνεύματος μέσα μας όσο ο θυμός.

Ιωάννη του Σιναιτή («Κλίμαξ», Η, 16)

Το καλύτερο μέσο για να ματαιώσει κανείς ένα σχέδιο, είναι να μιλεί γι' αυτό συχνά.

ΓΚΑΙΤΕ («Εκλεκτικά συγγένεια», μεταφρ. Ρ. Γροντάρη, Αθήνα 1923, σελ. 18)

Ο πραγματικά μεγάλος άνθρωπος είναι αυτός που κανένα δεν διαφεντεύει κι' από κανένα δεν διαφεντεύεται.

ΚΑΧΛΑ ΓΚΙΜΠΑΝ (1889 - 1931, Συροαμερικανός μυστικιστής, από το έργο

του «Άμμος και Αφρός»).

Να μην έχεις γι' αφέντη παρὰ την θέλησή σου.

Βύρων (Φ. Πολίτη, «Εκλογή από το έργο του», σελ. 232)

Η συναναστροφή με γυναίκες είναι το πρώτο στοιχείο του εξευγενισμού των ηθών.

ΓΚΑΙΤΕ («Εκλεκτικά συγγένεια» Ο.π., σελ. 262)

Εκείνος που έχει κάποιο πνευματικό χάρισμα και συμπαθεί εκείνους που δεν το έχουν, με τη συμπάθεια φυλάγει το χάρισμα. Ο αλαζόνας και υπερήφανος θα το χάσει από τους αλαζονικούς λογισμούς του.

Πατερικό κείμενο (Φιλοκαλία, Α, σελ. 129, έκδ. «Το περιβόλι της Παναγίας»)

Αν κάθε ακούσιο έχει την αιτία του από τα εκούσια κατὰ τη Γραφή, κανείς δεν είναι τόσο πολύ εχθρός του ανθρώπου όσο ο ίδιος ο εαυτός του.

Πατερικό κείμενο (Φιλοκαλία, Ο. π., Α, σελ. 151)

Ίδιον των προχωρημένων στην αρετή είναι να υπομένουν γενναία τις ύβρεις. Ίδιον όμως των αγίων και των οσίων είναι να παρέρχονται αβλαβώς τους επαινούς.

Ιωάννη του Σιναΐτη («Κλίμαξ», ΚΑ 10)

Και θρόνο να σου προσφέρουν, ποτέ σου μην προδώσεις την αλήθεια.

Λόγια που έγραψε σ' ένα Album ο Μπιτόβεν (Κωστή Παλαμά, «Αλληλογραφία», Α, σ. 206)

ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΩΜΕΝΟ ΣΠΙΤΙ

Του λογοτέχνη και χρονογράφου Παύλου Νιοβάνα (1866 - 1937)

Είχαμε κατοικήσει εκείνη τη χρονιά - εγώ ήμουν μικρό παιδάκι ακόμα και μόλις θυμούμαι την παλιάν αυτή σκοτεινήν ιστορία - κοντά σ' ένα στοιχειωμένο σπίτι. Έτσι τόλεγαν όλοι και γι' αυτό μάλιστα πολλοί τα είχαν με τον πατέρα μου, που, άνθρωπος με οικογένεια και μικρά παιδιά, είχε αποφασίσει να καθίσει στην έρημη εκείνη γειτονιά και δίπλα σ' ένα σπίτι καταραμένο.

- Χάθηκαν, χριστιανέ μου, τα σπίτια και πηγες και διάλεξες αυτό εδώ; Δε συλλογίζεσαι και τα παιδιά σου, που καμιά νύχτα μπορεί να τους κοπή το αίμα απ' την τρομάρα;

Ο πατέρας μου δεν πίστευε τα στοιχειά και το μέρος του άρεσε, γιατί ήτανε αεριζό, ήσυχο και μακριά απ' την πόλη.

- Καλύτερα, τους έλεγε, νάχω τα στοιχειά στη γειτονιά μου, παρά κακούς γειτόνους. Τα στοιχειά δεν πειράζουνε κανένα.

Μα από μέσα του, νομίζω, είχε μετανοιώσει κι αυτός, που μας είχε φέρει σε τέτοια γειτονιά.

- Επί τέλους, γυναίκα - έλεγε στη μητέρα μου, που τον φορτωνόταν, κι αυτή - δεν το παντρευτήκαμε το σπίτι. Αν δεν μας αρέσει, φεύγουμε την άλλη χρονιά.

Το σπίτι, που τόλεγαν στοιχειωμένο, ήτανε χρόνια ακατοίκητο. Κανένας δεν αποφάσιζε να το πιάσει, μολονότι ο νοικοκύρης του τόδινε όσα - όσα. Και χάρισμα θα τόδινε ακόμα για να του φύγει το κακό το όνομα. Ούτε χάρισμα όμως το ήθελε κανείς. Ούτε ο φτωχότερος. Αγύρευτο να είναι τέτοιο σπίτι! (...)

Κάποια ημέρα - θυμούμαι - μια γρηά γειτόνισσα είχε διηγηθή στη μητέρα μου, πώς εστοίχωσε το καταραμένο αυτό σπίτι. Γιατί δεν ήταν, όπως έλεγε η γερόντισσα πάντα στοιχειωμένο. Οι πρώτοι, που κάθισαν σ' αυτό το σπίτι, ήταν ένα νέο αντρόγυμο. Είχαν παντρευθή από έρωτα. Και ζούσανε ευτυχισμένα, σαν ερωτευμένοι. Εκείνη ήτανε μια ξανθή πεντάμορφη κοπέλλα κι εκείνος ένα μελαχροινό παλικάρι, γεμάτο λεβεντιά και χάρη. Άλλον κανέναν δεν είχαν στο σπίτι, παρά τη μικρότερη αδερφή της νέας γυναίκας, που έμενε πάντα μαζί τους.

Η χαρά πλημμύριζε το ευτυχισμένο αυτό σπίτι. Ξυπνούσανε με γέλια και πλάγιαζαν με τραγούδια. Κακό μάτι όμως μάτιασε, φαίνε-

ται, την ευτυχία τους. Όλα άλλαξαν άξαφνα μέσα στο ευτυχισμένο αυτό σπίτι. Η παντρεμένη αδελφή χάθηκε άξαφνα απ' το σπίτι. Είπαν, πως έφυγε βιαστικά να πάει στον τόπο της, όπου κινδύνευε ο πατέρας της. Μα πέρασε καιρός και δεν είχε ξαναγυρίσει. Στο σπίτι είχε μείνει ο άντρας με την κουνιάδα του. Μα σε λίγο αρρώστησε κι αυτή. Άρχισε να μαραίνεται, σιγά - σιγά, σαν το όμορφο λουλούδι. Και ένα φθινοπωριάτικο δειλί έκλεισε τα μάτια της. Και το κακό δε σταμάτησε. Εκείνος τρελάθηκε. Μια ημέρα τον βγάλανε τρελό από το σπίτι. Όλα τα κακά μαζεμένα. Και το σπίτι έκλεισε από τότε, για να μη ξανανοίξει πια.

- Το κακό μάτι, η γλωσσοφαγιά ... είχε πει - θυμάμαι - η μητέρα μου, ακούοντας τη θλιβερή ιστορία.

Μα η γερόντισσα κούνησε το κεφάλι της.

- Άκουσε τώρα ν' ακούσεις, κυρά μου... είπε

Και άρχισε να της ανιστορεί μια φριχτή ιστορία. Την ιστορία του καταραμένου σπιτιού, όπως είχε μαθευτή ύστερ' από χρόνια, στη γειτονιά. Καθώς έλεγε την ιστορία της η γερόντισσα, σταματούσε κάθε λίγο, έκανε το σταυρό της, χτυπούσε τα γόνατά της, μουρμούριζε ευχές και κατάρες και ξανάρχιζε πάλι. Δεν θυμάμαι πια όλα τα λόγια της, όλα τα τρομαχτικά περιστατικά, που ανιστορούσε. Απάνω - κάτω όμως, όσο θυμάμαι, η αληθινή ιστορία του καταραμένου σπιτιού ήταν αυτή:

Ο άντρας της ξανθής νέας είχε χτυπηθή από έναν αμαρτωλό έρωτα. Είχε αγαπήσει την αδερφή της γυναίκας του. Και τον είχε αγαπήσει κι αυτή. Κάποτε, απάνω στις κρυφές αγάπες τους, εκείνος της είπε: «Όσο ζει η αδερφή σου στέκεται εμπόδιο στην αγάπη μας. Δεν μπορώ να τη διώξω αυτή, να ... πάρω εσένα. Αν πεθάνει καμιά φορά, θα πάρεις εσύ τη θέση της. Πώς μαθεύτηκαν όλ' αυτά δεν έλεγε η γερόντισσα. Μα έτσι ήταν. Σημαδιακά λόγια: «Αν πεθάνει καμιά φορά η αδερφή σου...». Εκείνη τόδεσε κόμπο. Και από τότε της μπήκε ο πειρασμός να ξεκάνει την αδερφή της. Και τόκανε η στρίγγλα.

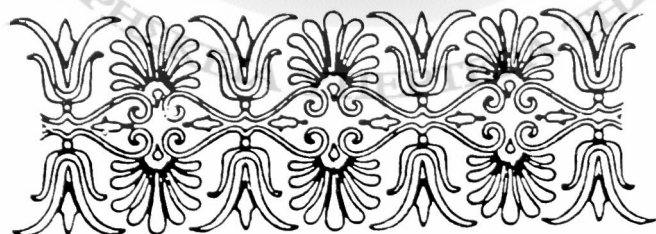
Μια ημέρα, που ανάσερνε νερό απ' το πηγάδι η αδερφή της, να ποτίσει τα λουλούδια της - το περιβόλι τότε ήταν γεμάτο από λουλούδια - την έσπρωξε ξαφνικά από πίσω και την έριξε στο πηγάδι. Πάει. Δεν ξαναφάνηκε πια.

Μα δεν πρόφθασε η φόνισσα να χαρή τον αγαπημένο της. Η σκοτωμένη βρυκολάκισσε και την κυνηγούσε μέσα στο σπίτι. Στον ύπνο της και στον ξύπνο της, την έβλεπε μπροστά της. Πήγαινε ν' αγκαλιάσει τον αγαπημένο της κι αγκάλιαζε το κρύο φάντασμα, που

την έσπρωχνε άγρια μακριά του. Κι έλεφτε ξερή χάμω. Δε βάσταξε πολύν καιρό σ' αυτό το μαωτύριο. Έπεσε στο κρεβάτι και δεν ξανασηκώθηκε πια. Εκείνος τρελάθηκε απ' το κακό του. Και τον πήραν τρελό απ' το σπίτι του. Από τότε έκλεισε και ρήμαξε το καταρραμένο σπίτι. Μα η σκοτωμένη δε βρήκε την ησυχία της. Κάθε νύχτα βγαίνει απ' το πηγάδι, περνάει κάτω από τις καμάρες, που τις έχουν πνίξει τα φύλλα του σκοτεινού κισσού, μπαίνει μέσα στο σπίτι της, στο σπίτι, που ήταν μια φορά νοικοκυρά του, και τριγυρίζει μέσα στις άδειες κάμαρες, όπως την είδανε, πολλές φορές, με τα μάτια τους απονύχτεροι διαβάτες.

Αυτή ήταν, με λίγα λόγια, η ιστορία του στοιχειωμένου σπιτιού, όπως την είχε ανιστορήσει στη μητέρα μου η εκατόχρονη γερόντισσα της γειτονιάς. Ήταν τάχα αληθινή ή την είχε πλάσει η φαντασία των αλαφροήσχιωτων ανθρώπων; Δεν μπορεί να το ξέρει κανείς. Και κανείς όμως, ακόμα και τώρα, δεν μπορεί να μου βάλει απ' το μυαλό μου, πως το σπίτι εκείνο ήταν στοιχειωμένο (...)

(Παύλος Νιρβάνα, Τα άπαντα, εκδ. «Γιοβάνη», Αθήνα 1968, σελ. 53 - 56).

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΣΚΕΨΗΣ ΚΑΙ ΓΝΩΜΗΣ

*Επιστολή της Άννας Μπέζαντ που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό
The Theosophist τον Οκτώβρη του 1928.*

Αγαπητοί μου φίλοι

Μου ελέγχθη ότι υπάρχει μια αύξουσα τάση στη Θεοσοφική Εταιρεία του Λονδίνου να θεωρούμαι σαν ιερή προσωπικότητα, πέραν και υπεράνω πάσης κριτικής. Ειλικρινώς αδυνατώ να πιστέψω ότι διατυπώθηκε μια τόσο παράλογη και επικίνδυνη άποψη, ή ότι υπάρχουν άτομα που με ξέρουν τόσο λίγο, για να μη φαντάζονται ότι αν την πληροφορούμην, δεν θα την κατεδίκάζα αυστηρότατα. Ολίγα πρόσωπα υποστηρίζοντα και ενεργούντα βάσει μιας τέτοιας θεωρίας, θα ήταν κίνδυνος για την Εταιρεία μας, κι' αν ήσαν πολλά, θα οδηγούσαν την Εταιρεία στην καταστροφή.

Η ελευθερία γνώμης αποτελεί την αναπνοή ζωής της Εταιρείας. Για την διατήρηση και την ανάπτυξη της Εταιρείας, απαιτείται η πληρέστερη ελευθερία στην έκφραση γνώμων και η πληρέστερη ελευθερία στην κριτική των γνώμων. Μια «ιθύνουσα προσωπικότητα» - για να χρησιμοποιήσουμε την έκφραση της εποχής - μπορεί να είναι πολλαπλώς χρήσιμη σ' ένα κίνημα, αλλά στη Θεοσοφική Εταιρεία μια τέτοια προσωπικότητα θ' αγοραζόταν πάρα πολύ ακριβά, αν επρόκειτο να πληρωθεί με την υποταγή της ατομικής ελευθερίας σκέψης. Γι' αυτό η Εταιρεία θα ήταν ασφαλέστερη, αν δεν αριθμούσε στα μέλη της μια τέτοια προσωπικότητα.

Έχω υπογραμμίσει κατ' επανάληψη και έχω ενθαρρύνει την κριτική όλων των απόψεων, περιλαμβανομένων και των δικών μου. Άλλως τε, όπως όλοι οι άνθρωποι, κι εγώ κάνω συχνά λάθη. Η αποχή από την επισήμανση των λαθών μου θ' αποτελούσε κακή υπηρεσία προς εμένα, γιατί θα με άφηνε στα λάθη μου. Θα προτιμήσω να μην ξαναπώ λέξη, αν πρόκειται τα λόγια μου να γίνουν φίμωτρο στις σκέψεις των άλλων. Σ' όλη μου τη ζωή προσπάθησα να επωφεληθώ από τη σκληρότερη κριτική και δεν εννοώ να την αποφύγω τώρα και να τελματωθώ σε αποκραυγαλλώσεις.

Επί πλέον, θεωρώ ότι θα υποσταθμιζετο αρνητικά η Θεοσοφία, αν η ακατέργαστη γνώση μου εγίνετο μέτρο σκέψης για την κίνηση και θα γινόμουν εμπόδιο της μελλοντικής προόδου. Σας παρακαλώ, λοιπόν, αν αντιμετωπίζετε τέτοιες παράλογες ιδέες, να αντιστέκεστε

προσωπικά και να τις αποστρέψετε εξ ονόματός μου. Δεν υπάρχει μεγαλύτερη ζημιά για την Εταιρεία, ή για μένα από την ανοχή διάδοσης τέτοιων ιδεών. Εξ' άλλου, διαδίδεται ότι ακολουθείται κάποια τακτική εξοστρακισμού εναντίον εκείνων που δεν συμμερίζονται τις απόψεις μου. Αδυνατώ να επιπλήξω ένα μέλος της Εταιρείας, πιστεύοντας ότι προτείνει ή υποστηρίζει μια τέτοια πολιτική. Είναι φανερό ότι θ' αποτελούσε αφόρητη τυραννία, στην οποία αν δεν θα υπετάσσετο κανένας υεβόμενος τον εαυτό του.

Συγχωρείστε με για την ενόχληση να σας απασχολώ με την τυπική αποδοκιμασία μιας άποψης, η οποία είναι τόσο παράλογη, που δεν θ' άξιζε να διαψευσθεί. Όμως, δε μπορώ να την αγνοήσω, διότι μου παρουσιάστηκε σαν γεγονός. Η Θεοσοφική Εταιρεία είναι το αντικείμενο της αγάπης μου και της υπηρεσίας μου, ενσαρκώνει το ιδανικό μου στο φυσικό πεδίο της ύπαρξής μου. Θα προτιμούσα να γελοιοποιηθώ λογομαχώντας μ' έναν ανεμόμυλο όπως θεωρώ αυτή την ιδέα, παρά να διατρέξω τον ελάχιστο κίνδυνο ν' αφήσω χωρίς αντίδραση μια μορφή προσωπολατρίας, που θα ήταν μοιραία για την Εταιρεία. Στη Θεοσοφική Εταιρεία δεν υπάρχουν ούτε ορθοδοξία, ούτε αιρέσεις. Η Εταιρεία μας είναι ένα σώμα σπουδαστών της αλήθειας και η ευημερία της έγκειται στην διατήρηση αυτού του ιδανικού.

Η ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΗ

Τον Χαράλαμπο Μπάρακλη

Η διαφορετική εμφαμένη των ανθρώπων νομίζεται ότι είναι συμπτωματική και τυχαία και ότι ξεφεύγει από την αρμονία και τη σοφία, που επικρατεί στη φύση. Οι περισσότεροι άνθρωποι αποδέχονται την ύπαρξη ενός υπερτάτου πνεύματος, του Θεού και αποδίδουν σ' αυτόν όλες τις αρετές και μάλιστα στον υπέρτατο βαθμό και προβληματίζονται για το πώς συμβιβάζεται το θείο αυτό πνεύμα να δίδει τόση διαφορετική μοίρα στους ανθρώπους. Πώς λειτουργεί η εμφαμένη των ανθρώπων και με ποια κριτήρια;

Ο φιλόσοφος Ηράκλειτος λέει ότι *«ο χαρακτήρας του ανθρώπου δημιουργεί τη μοίρα του»*¹ και ο Σοφοκλής υποστηρίζει ότι *«ο καλός με τον κακό δεν έχουν ίδια μοίρα»*². Τα θεία δηλαδή πνεύματα, που ορίζουν την εμφαμένη των ανθρώπων, κρίνουν ψυχές, που έχουν ένα ήθος, ένα χαρακτήρα. Το ήθος όμως διαμορφώνεται στην πράξη, που είναι η ζωή που ζούμε. Επομένως οι ψυχές έχουν ζήσει πάλι στη γη και από τον τρόπο της ζωής τους και τις ανάγκες τους για την εξέλιξη τους καθορίζεται η εμφαμένη της νέας τους ζωής.

Οι άνθρωποι όταν δεν εννοούν τη μετενσάρκωση, ερμηνεύουν τα δυσάρεστα περιστατικά της ζωής, σαν τυχαία γεγονότα και καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι ο Θεός είναι άδικος. Ο Δίας, ο υπέρτατος Θεός, στην «Οδύσσεια» του Όμηρου λέει: *«Τι κρίμα να τα βάζουν οι άνθρωποι με τους θεούς. Γιατί ισχυρίζονται ότι από εμάς τους βρίσκουν οι δυστυχίες τους, ενώ αυτοί οι ίδιοι με τις αδικίες τους περνούν δυστυχίες, χωρίς να τους φταίει η μοίρα τους»*³. Ο Ιπποκράτης, ο πατέρας της επιστημονικής ιατρικής, θεωρεί ορισμένες ανίατες ασθένειες, που εξετάζει ως *«θεία Δίκη»* και καταλήγοντας λέει: *«Κάθε ένα όμως από αυτά τα φαινόμενα, έχει και τη φυσική του αιτιολογία και τίποτα δε γίνεται χωρίς φυσικό αίτιο»*⁴.

Υπάρχουν δηλαδή φυσικά αίτια σε μία ανίατη ασθένεια, αλλά δεν υπάρχει και μία τυχαία ψυχή, που θα υποστεί τις συνέπειες αυτών των αιτίων, αλλά μία συγκεκριμένη που οφείλει να τις υποστεί. Το ίδιο ισχύει και για τις διάφορες δοκιμασίες, που θα συμβούν στη ζωή του ανθρώπου. Είναι προκαθορισμένες στον ορισμένο άνθρωπο να τις υποστεί και που έχουν την αιτιότητα στην ιστορία της ψυχής του. Ο στωικός φιλόσοφος Μάρκος Αυρήλιος λέει: *«Ότι*

κι αν σου συμβεί, αυτό από πολύ καιρό προοριζόταν για σένα, και η περιπλοκή των αιτίων ύφαινε πάντα τη δική σου ύπαρξη με το συμβάν αυτό⁵».

Ο ανθολόγος Στοβαίος διέσωσε ένα απόσπασμα, που όπως λέει, αποδίδεται στον ίδιο τον Σωκράτη. Λέει ότι *"το να κατηγορείς τη μοίρα σου για μια συμφορά που σε βρήκε, είναι το ίδιο πράγμα μ' εκείνον που κάνει δίκη στον ανταγωνιστή του, επειδή νικήθηκε σ' ένα αθλητικό αγώνα"*. Ο Χριστός εξήγησε στον παραλυτικό που τον θεράπευσε, ότι η αιτία της αναπηρίας του ήταν αυτός ο ίδιος. Όπως του είπε, *"μην αμαρτάνεις πλέον, για να μην σου συμβεί κάτι χειρότερο"*.

Κάθε ψυχή προορίζεται να ζήσει, μετά τη Γη, σ' ένα θείο κόσμο υπέρτατης γαλήνης και ευδαιμονίας. Εκεί οδηγείται από τον φυσικό νόμο της εξέλιξης. Είναι το μετέπειτα στάδιό της. Αυτό θα συμβεί, αφού προηγουμένως αποβάλλει τ' ανθρώπινα πάθη και αναπτύξει τις ύψιστες αρετές, που κοσμούν κάθε τέλειο άνθρωπο. Με τις κακίες του ο άνθρωπος δεν προχωρεί στην εξέλιξή του. Επανερχεται στη γη και θερίζει ό,τι έσπειρε. Τους καρπούς δηλαδή των έργων του. Ενώσω όμως θερίζει, ταυτόχρονα με τις σκέψεις και τις πράξεις του σπέρνει και το μέλλον του.

Οι Μοίρες βοηθούν τον άνθρωπο στην εξέλιξή του. Τον διδάσκουν με τις δοκιμασίες, όταν παρεκκλίνει, να πορευτεί σωστά. *"Πάθει μάθος"*⁶ λέει ο Αισχύλος. Από τον πόνο βγαίνει η Γνώση.

Το έργο της μεταμόρφωσης της ψυχής σε φωτεινή ύπαρξη δεν είναι μικρό. Είναι μακροχρόνιο. Μία ανθρώπινη ζωή δεν επαρκεί. Έρχεται κάθε φορά ο θάνατος του σώματος, είτε από φυσική φθορά, είτε από εξωτερικό αίτιο και διακόπτει την εξέλιξή της. Απόχωρίζεται από το σώμα η ψυχή με όσες αρετές κατόρθωσε να αποκτήσει, αλλά και με όσα πάθη έχει ακόμα. Αυτά αποτελούν στη νέα ενσάρκωση το υποσυνείδητό της.

Οι θείες Μοίρες, που καθορίζουν την ειμαρμένη των ανθρώπων, είναι οι ιατροί των ψυχών της γης και ανάλογα με το τι υπολείπεται σε κάθε μία για την προοδό της, της δίνουν και τα κατάλληλα φάρμακα, που είναι οι εναντιότητες και οι δοκιμασίες. Ο πόνος είναι παιδαγωγός. Η ζωή στη γη είναι το στάδιο καλλιέργειας της ψυχής, που είτε βαδίζει ασυνείδητα, είτε έχει αντιληφθεί την πραγματικότητα και προσπαθεί με τον αυτοέλεγχο να αυτοβελτιωθεί. Στην περίπτωση των καλλιεργημένων ψυχών οι Μοίρες δίνουν και πειρασμούς και δυσκολίες και αθλήματα, για να εκδηλώσουν ηρωισμούς και να σταθεροποιήσουν τις αρετές τους, ώστε να φθάσουν γρηγο-

ρότερα στη λυτρωσή τους από τον κόσμο της γης και την κακία των ανθρώπων. Οι Ορφικοί εύχοντο μεταξύ τους *"κύκλου τ' αν λήξαι και αναπνεύσαι κακότητος"* δηλαδή να τελειώσουν οι κύκλοι των ενσαρκώσεων και να αναπνεύσουν από την κακότητα των ανθρώπων.

Στους Ευαγγελιστές με κάποια προσοχή διαφαίνεται η μετενσάρκωση. Στο κατά Ματθαίο ευαγγέλιο ερωτούν οι μαθητές του Ιησού, εάν είναι αλήθεια όσα λέγονται ότι ο προφήτης Ηλίας θα επανερχόταν στη γη. Ο Ιησούς απάντησε ότι: *"ο Ηλίας ήδη ήλθε και δεν τον αναγνώρισαν, αλλά του έκαναν ό,τι ήθελαν"*. Και συνεχίζει ο Ματθαίος: *"Τότε κατάλαβαν οι μαθητές ότι τους εμίλησε για τον Ιωάννη τον Βαπτιστή"*¹⁰. Δηλαδή ο βαπτιστής Ιωάννης ήταν σε προηγούμενη ζωή του ο προφήτης Ηλίας.

Στο κατά Ιωάννη ευαγγέλιο, οι μαθητές βλέποντας ένα εκ γεννητής τυφλό ερώτησαν τον Ιησού: *"Διδάσκαλε, ποιός αμαρτήσε, αυτός ή οι γονείς του για να γεννηθεί τυφλός;"*¹¹. Για να ερωτήσουν αν αμαρτήσε ο ίδιος σημαίνει ότι οι μαθητές του Ιησού εγνώριζαν τη μετενσάρκωση, γιατί τότε θα είχε αμαρτήσει αφού γεννήθηκε τυφλός.

Ο Κωστής Παλαμάς σ' ένα ποιημά του¹² γράφει τους στίχους :

*Διαβάτη, μην κλεις τη λιγόζωη Παρθένα,
κ' εκείνη απ' της γης τη βαθιάν αγκαλιά
ξανά θα προβάλλη (...)
τ' αρχαίο πουλάκι σε νέα φωλιά.*

Ο Πλάτων γράφει με σαφήνεια για τη λειτουργία της μετενσάρκωσης σε διάφορα έργα του.

Στον «Φαίδωνα» λέει: *«Αυτή η συζήτηση που τώρα θυμηθήκαμε είναι παλιά, δηλαδή ότι υπάρχουν οι ψυχές, και από εδώ πηγαίνουν εκεί (στον Άδη) και πάλι εδώ επιστρέφουν. Από πουθενά άλλου δεν γεννιούνται οι ζωντανοί, παρά από τους πεθαμένους"*¹³.

Στο ίδιο του έργο επανέρχεται: *«Πράγματι γίνεται επαναφορά στη ζωή και οι ζωντανοί γεννιούνται από τους πεθαμένους, και οι ψυχές των πεθαμένων υπάρχουν, και οι μεν αγαθές είναι σε καλύτερη κατάσταση, οι δε κακές σε χειρότερη"*¹⁴.

Στον «Μένωνα» λέει: *«Η ψυχή του ανθρώπου είναι αθάνατη και συμβαίνει, άλλοτε μεν να τελειώνει (τη συνεργασία της με το σώμα), πράγμα που ως γνωστόν οι άνθρωποι το ονομάζουν θάνατο, άλλοτε να ξαναγεννιέται, αλλά ποτέ δε χάνεται"*¹⁵.

Τέλος, στους «Νόμους» διαβάζουμε: «Η ψυχή πάντα συζεί άλλοτε μ' ένα σώμα, κι άλλοτε με άλλο¹⁶».

1. «Ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων» (Ανθολ. Στοβαίου ΡΔ, 23)
2. «Ἄλλ' οὐκ ὁ χρηστός τῷ κακῷ λαχεῖν ἴσος» (Αντιγόνη, 520)
3. «Ὡ πόποι, οἷόν δη νῦ θεοὺς βροτοὶ αἰτιῶνται.
ἐξ ἡμέων γὰρ φασι κακ' ἔμμεναι· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ
σφῆσιν ἀτασθαλίῃσιν ὑπὲρ μόρον ἄλγε' ἔχουσι» (Α, 32 - 34)
4. «Εμοὶ δὲ καὶ αὐτῷ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθῃα θεῖα εἶναι (...) ἕκαστον
δὲ αὐτῶν ἔχει φύσιν τὴν ἐωυτοῦ καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίνεται». (Περὶ
Αέρων, Υδάτων, Τόπων, XXII).
5. «Ὅ τι ἀν σοὶ συμβαίνει τοῦτό σοι ἐξ αἰῶνος προκατασκευάζεται·
καὶ ἡ ἐπιπλοκὴ τῶν αἰτίων συνέκλωθε τὴν τε σὴν ὑπόστασιν ἐξ αἰδίου
καὶ τὴν τοῦτον σύμβασιν» (Τα εἰς εἰαυτόν, Ιε).
6. «Ταυτὸν ἐστὶν ἐν γυμνικῷ ἀγῶνι ἡττηθέντα ὕβρεως δίκην τῷ ἀντα-
γωνιστῇ λαχεῖν καὶ ἐν τῷ ζῆν νικῶμενον ὑπὸ τῆς τύχης ἐγκαλεῖν αὐτὴ»
(Ανθ. Στοβ. ΡΘ,9).
7. «μηκέτι ἀμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν σοι τι γένηται» (Ιωάννη ε, 14 - 15)
8. Ἀγαμέμνων 167
9. Εἰς τὸν Τίμαιον Πλάτωνος, Ε'
10. «λέγω δὲ ὑμῖν ὅτι Ηῖας ἤδη ἦλθε, καὶ οὐκ ἐπὲγνωνσαν αὐτόν, ἀλλ'
ἐποίησαν ἐν αὐτῷ ὅσα ἠθέλησαν· (...) τότε συνήκαν οἱ μαθηταὶ ὅτι περὶ
Ιωάννου τοῦ βαπτιστοῦ εἶπεν αὐτοῖς» (ιζ, 12 - 13).
11. «Ραββί, τίς ἡμᾶρτεν, οὗτος ἢ οἱ γονεῖς αὐτοῦ, ἵνα τυφλὸς γεννη-
θῇ;» (θ, 2).
12. Ἡ ἀσάλευτη ζωὴ. «Για μιὰ πεθαμένη».
13. «Παλαιὸς μὲν οὖν ἐστὶ τις λόγος, οὐ μεμνήμεθα, ὥς εἰσὶν ἐνθῆδε
ἀφικόμεναί ἐκεῖ, καὶ πάλιν γε δεῦρο ἀφικνούνται (...) ὅτι οὐδαμῶθεν
ἄλλοθεν γίνονται οἱ ζῶντες ἢ ἐκ τῶν τεθνεώτων». (70 C - D)
14. «Ἄλλ' ἐστὶ τῷ ὄντι καὶ τὸ ἀναβιώσκεισθαι καὶ ἐκ τῶν τεθνεώτων
τοὺς ζῶντας γίγνεσθαι καὶ τὰς τῶν τεθνεώτων ψυχὰς εἶναι, καὶ ταῖς μὲν
γ' ἀγαθαῖς ἐμείνον εἶναι, ταῖς δὲ κακαῖς κάκιον» (72 D - E).
15. «Φασὶ γὰρ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀθάνατον, καὶ τότε μὲν
τελευτάν, ὁ δὲ ἀποθνήσκειν καλοῦσι, τότε δὲ πάλιν γίγνεσθαι, ἀπόλλυ-
σθαι δ' οὐδέποτε» (81b)
16. «Αεὶ ψυχὴ συντεταγμένη σώματι τότε μὲν ἄλλω, τότε δὲ ἄλλω»
(903D).

ΤΑ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΑ ΣΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΟΥ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ

Μέσα σ' αυτά τα χρόνια τ' άχρωμα και τ' άχαρα που ζούμε, που η ασκήμια σα μια πελώρια αράχνη, τ' απλώνει παντού τα σταχτερά της πανιά και θολώνει την εμορφιά της ζωής, που όλα είναι πεζά και επιπόλαια, πώς να μη στραφεί ο λογισμός μας στην παλιά, στην ευαίσθητη εποχή μας, που τίποτα δεν μας ήταν αδιάφορο, που όλα είχαν νόημα για μάς κι όλα τα προσέχαμε και τα ζυγίζαμε;

Αυτά σκεφτόμουνα, φεύγοντας ένα βράδυ από μια φιλολογική απογευματινή που με είχαν προσκαλέσει.

Και μουσική περίφημη είχαμ' ακούσει, και τραγούδι, κι απαγγελίες εκλεκτών ποιημάτων. Το σπίτι ήταν πλούσια φωτισμένο, το καλοριφέρ μάς άναβε τα μάγουλα, τα αρώματα μας έτερπαν την όσφρηση. Δεν έλειπε η ευθυμία, μήτε το πνεύμα, έλειπε ο ψυχικός σύνδεσμος. Κι έφευγα σα να μην είχα λάβει μέρος σ' αυτή τη συγκέντρωση, σκυμμένη και θλιβερή, χωρίς καμιά ξεχωριστή συγκίνηση. Και τα θυμήθηκα πάλι τ' αλησμόνητα Σαββατόβραδα στο σπίτι του Παλαμά.

Ήμουν τότε ένα κορίτσι πολύ νέο, ακοινώνητο, άγριο σχεδόν. Πουθενά δεν πήγαινα, τα γράμματα δεν τ' αγαπούσα, ήμουν πολύ κακή μαθήτρια. Μόνο τα τραγούδια διάβαζα με απληστία, τα ένιωθα, κι ήμουν μπασμένη στον κόσμο της ποίησης, σαν πρωτοδιάβασα τον Παλαμά. Αχ! πώς χτυπούσε η καρδιά μου όταν ένα Σαββατόβραδο η αδερφή μου με πήρε μαζί της για να γνωρίσω κι εγώ τον Ποιητή. «Κοίτα να μην κάνεις πάλι σαν αγριοκάτσικο», μου είπε. «Να μιλάς, όλοι αυτοί που θα ιδείς εκεί είναι άνθρωποι των γραμμάτων. Άλλος γράφει διηγήματα, άλλος δράματα, άλλος ποιήματα. Έχεις διαβάσει Ξερόπουλο και Καρκαβίτσα. Ξέρεις απόξω τραγούδια του Μαλακάση και του Πορφύρα. Θά 'χεις λοιπόν πολλά να πεις μαζί τους!».

Πολλά! Εμένα κόπηκε η πνοή μου πριν ανέβω καλά - καλά τη στενόμακρη σκάλα του σπιτιού!

Σαν μπήκαμε στο γραφείο του Ποιητή ήμουνα παγωμένη. Με σιτισήσανε. Δε φάνηκε να με πρόσεξε καθόλου. Καθόταν πίσω απ'

το γραφείο του με τα χέρια διπλωμένα πάνω στο στήθος. Τα πυκνά του φρύδια του κρύβανε τα μάτια και μόνο όταν τύχαινε να τον ενδιαφέρει η συζήτηση που γινόταν, λάβαινε μέρος με πάθος, και τότε η ματιά του καρφονούτανε πύρινη και κατάρωγε τους συνομιλητές με τη λάμψη και την επιβολή της. Μιλούσε μ' όλο το κορμί, που λες και ψήλωνε ξαφνικά η φωνή του, θερμή, βαθιά, παλλόμενη, πεισματική πολλές φορές, γέμιζε το μικρό δωμάτιο, κι όλοι στον ήχο της σωπαίνανε μονομιάς. Αληθινά, εκφραστικότερο τόνο φωνής δεν άκουσα ποτέ στη ζωή μου. Έκλεινε μέσα της όλες τις τριχυμίες, τους πόνους, τ' αναγαλλιάσματα και τις μυστικές λαχτάρες του Ποιητή. Ήταν μια φωνή δική του, ψυχική.

Όμως πολλές φορές έπεφτε σε βύθος και δε μιλούσε καθόλου ολάκερη τη βραδιά. Τότε, καθώς τον έβλεπα από μακριά, μου φαινόταν απρόσιτος, ανεξιχνίαστος, ένας βράχος απ' ασφάλι. Εκεί γνώρισα και το μακαρίτη το Γιάννη Κάμετση (ένα μελαγχολικό νέο, με κατάμαυρα φλογερά μάτια). Έβγαλε ένα μικροσκοπικό βιβλίο κάποτε απ' την τσέπη του και μου τό 'δειξε. Ήταν μια Γερμανική συλλογή τραγουδιών του Χάινε, με εικόνες. Μου έδειξε τη Λορελάι, που καθόταν σ' ένα βράχο και χτένιζε τα ωραία της ξανθά μαλλιά. Μου μιλούσε κι έβηχε. «Είστε κρυολογημένος», του είπα, έτσι για να πω κάτι. «Όχι, είμαι φθισικός», μου απάντησε, σαν αυτό να ήταν το φυσικότερο πράγμα.

- «Θέλετε να σας απαγγείλω το τραγούδι της Λορελάις»; Του λέω τότε· εγώ, γεμάτη πόνο γι' αυτό που άκουσα.

- «Το ξέρετε; Αχ! Θα μου δώσετε τη μεγαλύτερη χαρά!».

Του το είπα σιγα - σιγά κι έβλεπα τα μάτια του να λάμπουν από ευχαρίστηση.

- Τι άλλο ξέρετε; Απαγγέλλετε όπως θα ήθελα να απαγγέλνω κι εγώ. Πέστε μου και κάτι άλλο».

Κι άρχισα να λέω το «Ξύπνα, ξύπνα» του Παλαμά, που έγραψε για το πεθαμένο του παιδί.

Ο Καρκαβίτσας που βρισκότανε εκεί κοντά κι άκουγε, τρέχει στον Παλαμά. Σε λίγο έρχεται και με παρακαλεί εκ μέρους του Ποιητή, να το ξαναπώ δυνατά για να τ' ακούσει και κείνος.

Θεέ μου, τί ήταν εκείνη η αγωνία! Να σταθώ εκεί στη μέση και να με κοιτάζουν όλοι... κι αν τα χάσω; αν ξεχάσω κανένα στίχο; Κι όμως δε γινότανε αλλιώς, έπρεπε να το πω, και το είπα.

Τρεμάμενη γύρισα να τον κοιτάξω σαν τελειωσα. Η αυλαία των πυκνών φρυδιών του είχε ανασηκωθεί και τα μεγάλα του μαύρα μάτια με κοίταζαν τώρα. Δυο δάκρυα κυλούσαν απ' αυτά στο πρό-

σωπό του...

Μου έσφιξε το χέρι, όμως δε μου είπε τίποτα.

«Βουβάθηκ' ο Κωστής», άκουσα μόνο τη γυναίκα του να λέει, κι εγώ βρισκόμουν πια στον έβδομο ουρανό. Κι αληθινά, αν αγάπησα τόσο βαθιά την ποίηση, κι αν αξιώθηκα κάτι να της προσφέρω κι εγώ, αν έδωσα μια τέτοια εξαιρετική προσοχή στη λεπτή τέχνη της απαγγελίας, στη βουβή συγκίνησή του το χρωστάω. Σ' εκείνα τα δυο δάκρυα του Ποιητή.

Και τα Σαββατόβραδα εξακολουθούσαν. Συζητήσεις, απαγγελίες, διαβάσματα. Ο Χατζόπουλος νευρικός και ευέξαπτος, ο Πορφύρας σιωπηλός, αδύνατος, χλωμός, πάντα σαν έτοιμος να σωριαστεί χάμω, ο Μαλακάσης γοητευτικός στην κουβέντα κι άλλο τόσο στην απαγγελία των στίχων του. Πόσες φορές δεν τον άκουσα να λέει και να ξαναλέει, κατά γενική απαίτηση, το «Δάσος» του:

*Το δάσος που λαχτάριζες
ώσπου νάν το περάσεις,
τώρα να το ξεχάσεις,
διαβάτη αποσπερνέ!*

Ω αλησμόνητες ώρες του αλησμόνητου σπιτιού! Με ποια ευλάβεια μπαίναμε στο φτωχικό γραφείο! Ένας καναπές, λίγες καρέκλες, ελάχιστες εικόνες. Αριστερά απ' το παράθυρο του δρόμου κρέμουνταν μια μεγάλη φωτογραφία του πεθαμένου του παιδιού, που βρίσκεται πάντα εκεί, στην ίδια θέση.

Μια βιβλιοθήκη με βιβλία που ήταν λιγοστά κι αυτά εκείνο τον καιρό, συμπλήρωνε την επίπλωση.

Ερχόντανε όλοι, πάντα οι ίδιοι κάθε εβδομάδα.

Διαισθανόμουν πως όλοι τον ελάτρευαν μυστικά τον Ποιητή, κι ήταν μια ψυχική ανάγκη τα Σαββατόβραδα εκείνα για τον καθένα. Όσο για μένα, οι άλλες μέρες της εβδομάδας είχαν πάψει νά 'χουν σημασία. Απ' την Παρασκευή άρχιζα να γιορτάζω. Το Σαββατόβραδο έφτασε!

Και τώρα; Τί έγινε ο κύκλος εκείνος των πιστών της οδού Ασκληπιού; Αλίμονο! πόσοι λίγοι απομένουμε! Πρώτος χάθηκε ο αξέχαστος Γιάννης Καμπύσης, μόλις είκοσι οχτώ χρόνων. Ήταν ένα γερό δραματικό ταλέντο, και συλλογίζομαι με άπειρη λύπη τα έργα που θ' αποχτούσε η Ελληνική σκηνή, αν δε βιαζότανε τόσο να τον πάρει ο Χάρος. Πάει κι ο Καρκαβίτσας, ο μεγάλος Καρκαβίτσας, ο μεγαλύτερος Παπαδιαμάντης, ο Κώστας Χατζόπουλος, ο μουσικό-

τατος ποιητής κι απαράμιλλος διηγηματογράφος και μεταφραστής, και τώρα τελευταία ο γλυκύτατος Πορφύρας.

Μετρίομαστε στα δάχτυλα τώρα οι ταχτικοί των Σαββατόβραδων εκείνων του Παλαμά. Κι αυτοί που μένουν αποτραβήχτηκαν. Κλεισμένος στο γραφείο του κι αθέατος ο αγαπητός μου Ξενόπουλος. Ο Μαλακάσης σπάνια θυμίζει τον παλιό του εαυτό, κι είναι τώρα νευρικός, γεμάτος, ανία. Έτσι κι οι άλλοι εμείς.

Κάποιο δράμα παίζεται στα βάθη του καθενός μας, και σερνόμαστε, τραγικές σκιές, ανάμεσα στο πλήθος των συγχρόνων.

Κι απάν' απ' όλα ο Παλαμάς, μαζί μας και πάντα μόνος, ξεχωριστός, ανεξιχνίαστος, με την αβυσσαλέα του ψυχή, με τα πύρινα μάτια του, τέλεια χαμένα τώρα κάτω απ' την αυλαία των φρυδιών του, στο ίδιο πάντα σπίτι, στο ίδιο γραφείο, που πλουτίστηκε από τότε μόνο σε βιβλία - μα τόσο που αναγκάστηκε να θυσιάσει γι' αυτά το ένα του παράθυρο - ζει μέσα στον κόσμο της φαντασίας του, και δε ζητάει τίποτε άλλο παρά να τον αφήνουν ήσυχο να σκύβει απάν' απ' τον ωκεανό των βιβλίων και των χαρτιών του, και ν' ακούει το τραγούδι ν' αναβλύζει ολόένα από την τρίσβαθη, απ' την αστείρευτη πηγή της ψυχής του.

Κάπου κάπου ακούμε μόνον, όχι πια τη φωνή του, αλλά τον αντίλαλό της. Μα είναι ίδιος πάντα ο ήχος της μακρινής αυτής καμπάνας για μας, που ξέρουμε να τον ακούμε.

Κι είν' ένα αγαθό απ' τα λίγα που μας απομένουν πια σ' αυτή την άχαρη εποχή...

(Μυρτώτισσας Άπαντα, εκδ. Alvin Redman Hellas, Αθήνα 1965, σελ. 295 - 298).

Μυρτώτισσα (Δρακοπούλου Θεώνη), 1883 - 1968, μητέρα του ηθοποιού Γιώργου Παππά (1903 - 1958)

Ο ΠΟΙΗΤΗΣ ΚΑΙ ΑΓΩΝΙΣΤΗΣ ΤΟΥ 1821 ΓΙΩΡΓΟΣ ΖΑΛΟΚΩΣΤΑΣ

Ένας τραγικός πατέρας

Όπως γράψαμε στο προηγούμενο τεύχος, ο ποιητής Γιώργος Ζαλοκώστας εθρήνησε το θάνατο επτά παιδιών του από τα εννέα που έφερε στον κόσμο.

Το μικρό καλλιτέχνημα που ακολουθεί, γεμάτο θλίψη και πόνο, το έγραψε το 1848 μετά το θάνατο του τέταρτου παιδιού του Χρήστου.

Ο «Ιλιός»

Ο ΒΟΡΙΑΣ ΠΟΥ Τ' ΑΡΝΑΚΙΑ ΠΑΓΩΝΕΙ

Ήταν νύχτα εις την στέγη εβογγούσε
Ο βοριάς, και ψιλό έπεφτε χιόνι,
Τι μεγάλο κακό να εμνηούσε
Ο βοριάς που τ' αρνάκια παγώνει;

Μες στο σπίτι μια χαροκαμμένη,
Μια μητέρα από πόνους γεμάτη,
Στον παιδιού της την κούνια σκυμμένη
Δέκα νύχταις δεν έκλειγε μάτι.

Είχε τρία παιδιά πεθαμμένα,
Αγγελούδια, λευκά σαν τον κρίνο,
Κ' ένα μόνον της έμεινεν, ένα,
Και στον τάφο κοντά ήτον κ' εκείνο.

Το παιδί της με γλάμα εβογγούσε
Ως να εξήταε το δόλιο βοήθεια,
Κ' η μητέρα σιμά του εθρηνούσε
Με λαχτάρα χτυπώντας τα στήθια.

Τα γογγύσματα εκείνα και οι θρήνοι
Επληγόναν βαθειά την ψυχή μου.

Σύντροφός μου η ταλαίπωρος εκείνη,
Αχ, και το άρρωστο ήτον παιδί μου.

Στον σπιτιού μου τη στέγη εβογγούσε
Ο βοριάς, και φιλό έπεφτε χιόνι.
Αχ, μεγάλο κακό μου μηνούσε
Ο βοριάς που τ' αρνάκια παγώνει.

Τον γιατρό καθώς είδε, εσηκώθη
Σαν τρελλή. Όλοι γύρω εσωπαΐναν
Φλογεροί της ψυχής της οι πόθοι
Με τα λόγι' απ' το στόμα της βγαΐναν.

«Ω, κακό που μ' ευρήκε μεγάλο!
Το παιδί μου, Γιατρέ, το παιδί μου...
Ένα τώχω, δεν μ' έμεινεν άλλο
Σώσε μού το, και πάρ τήν ψυχήν μου.»

Κι' ο γιατρός με τα μάτια σκυμμένα
Πολλήν ώρα δεν άνοιξε στόμα.
Τέλος πάντων - αχ, λόγια χαμένα -
«Μη φοβάσαι, της είπεν, ακόμα.»

Κ' εκαιώθη πως θέλει να σκύψη
Στο παιδί, και να ιδή το σφινγμό του.
Ένα δάκρυ επροσπάθει να κρύψη
Που κατέβ' εις τ' ωχρό πρόσωπό του.

Στον σπιτιού μας τη στέγη εβογγούσε
Ο βοριάς και φιλό έπεφτε χιόνι,
Αχ, μεγάλο κακό μας μηνούσε
Ο βοριάς που τ' αρνάκια παγώνει

Η μητέρα ποτέ δακρυσμένο
Τον γιατρού να μη νοιώση το μάτι,
Όταν έχη βαρειά ξαπλωμένο
Το παιδί της σε πόνον κρεββάτι!

Η βελτίωση του εαυτού μας

Του μεγάλου ελληνιστή Ιωάννη Συγκουρτή (1901 - 1937)

Η αξία μιας ιδέας είναι τόσο μεγαλύτερα, όσον μας οδηγεί μάλλον εις το να καλλιεργήσωμεν τον εαυτόν μας, παρ' όσον εις το να διορθώσωμεν την κοινωνίαν:

Η κοινωνία δύσκολα διορθώνεται και η ευθύνη μας δι' ό,τι είναι, είναι πολύ μικρότερα από την ευθύνην που έχομεν δια τον εαυτόν μας. Άνανδρον όμως είναι να ζητούμεν να διορθώσωμεν τους άλλους, προτού να έχωμεν βάλει καν χέρι επάνω μας.

(Ιωάννη Συγκουρτή, «Μελέται και άρθρα», Αθήνα 1956, σελ. 260)

Η αδελφοσύνη

Του Βίκτωρα Ουγκώ

-Τι καλός που είσαι, δεν καταφρονάς τον καταφρονεμένο. Με δέχεσαι σπίτι σου, ανάβεις για μένα τις λαμπάδες σου.Εγώ όμως δε σου έκρυψα από που έρχομαι κι' ούτε πως είμαι ένας τιποτένιος!...

Ο επίσκοπος, καθώς καθόνταν κοντά του, ακούμπησε ελαφρά το χέρι του στο διζό του.

-Θα μπορούσες και να μη μου πεις ποιος είσαι.Εδώ δεν είναι σπίτι μου.Είναι σπίτι του Χριστού.Η πόρτα αυτή, δε ρωτάει εκείνον που μπαίνει ποιο είναι το όνομά του, αλλά ποιος είναι ο πόνος του.Υποφέρεις, πεινάς και διψάς, λοιπόν, καλώς ήλθες, και μη με ευχαριστείς, μη λες πώς σε δέχομαι σπίτι μου...Κανένας δω μέσα δε μπορεί να πει πώς βρίσκεται σπίτι του, παρὰ μόνο εκείνος που έχει ανάγκη από στέγη.Το λέω σε σένα τον περαστικό, για να το ξέρεις: Εδώ μέσα βρίσκεται στο σπίτι σου περισσότερο και από μενα τον ίδιο. Όλα τούτα είναι δικά σου. Ποια ανάγκη να μάθω το όνομά σου; και πριν μου το πεις, έχεις ένα όνομα που τόξερα.

Ο άλλος άνοιξε τα μάτια του μ' απορία.

-Αλήθεια, ήξερες πώς με λένε;

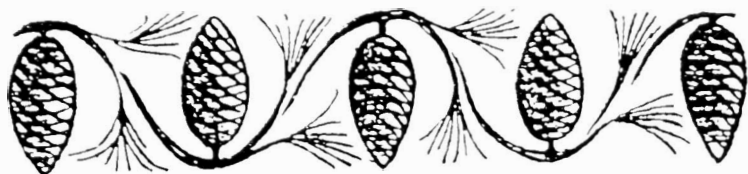
-Ναι, απάντησε ο επίσκοπος · λέγεσαι αδελφός μου!

-Να σου πω παπά μου, φώναξε ο ξένος. Σα μπηκα εδώ πείναγα πολύ. Είσαι όμως τόσο καλός, που δεν ξέρω πια τι έχω... Η πείνα μου πέρασε!...

(«Οι άθλιοι», Μέρος 1ο, Βιβλ. 2ο, 3)

Η Φύση τα σπαταλά τα σπέρματα. Πάμπολα τα σπέρματα μα λιγοστοί οι καρποί. Δεν είν' έτσι. Γκαίτε; Δεν είν' έτσι, Gumbrowicz; Έτσι κ' εμείς να είμαστε, σαν τη μητέρα Φύση. Να σπέρνουμε αξέταστα. Από τα σπέρματά μας ποια θα καρποφορήσουνε (και βέβαια πολύ λίγα) να μην το ξετάζουμε.

Κωστής Παλαμιάς (Άπαντα, 10ος, «Μπίσης», σελ. 66).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΟΜΙΛΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΣΟΦΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1999

Είσοδος ελεύθερα - Ώρα 8μ.μ.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

4	Δευτέρα	Κ. ΜΕΛΛΟΣ, Π. Αναγνώστου: Περί των εσωτερικών εννοιών της Βίβλου.
5	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
7	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ, Γ. Σιβρής: Το παγκόσμιο πνευματικό πολίτευμα.
8	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ, Α. Κωστοβασίλη: Περί ψυχής.
12	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ, Ηρώ Ζάραγκα: Τίμαιος - Κριτίας.
14	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ, Χ. Καμαρωτάκης: Οι τρεις σκοποί της Θεοσοφικής Εταιρείας.
15	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ, Κ. Ηλιάκης: Περί αγάπης λόγος.
18	Δευτέρα	Κ. ΜΕΛΛΟΣ, Β. Καρζαντζός: Δημήτριος Γαλανός, ο Ινδολόγος (Κ. Μελίσσαρόπουλου).
19	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
21	Πέμπτη	ΑΠΟΛΛΩΝ, Κ. Ιωαννίδου: Από τις Ινδικές παραδόσεις (μέρος Α').
22	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ, Α. Κωστοβασίλη: Αίτιον και Αιτιατόν.
29	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ, Συζήτηση.

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

1	Δευτέρα	Κ. ΜΕΛΛΟΣ, Κ. Γρηγοριάδης: Η διπλή προσωπικότητα του ανθρώπου.
2	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ, Ηρώ Ζάραγκα: Εισαγωγή στον Νεοπλατωνισμό.
4	Πέμπτη	ΑΡΤΕΜΙΣ, Κ. Ιωαννίδου: Από τις Ινδικές παραδόσεις (μέρος Β').
5	Παρασκευή	ΑΛΚΥΩΝ, Α. Κωστοβασίλη: Ανάλυση Κυριακής Προσευχής.
9	Τρίτη	ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.

- 11 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Η. Κίμος: Η ύπαρξις του Θεού κατά την φιλοσοφία της Βεδάντα (μέρος Β').
- 12 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Γ. Σιβρής: Κρισναμιούρτι. Η ζωή και το έργο του.
- 15 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΟΣ, Η. Αναγνώστου: Περί των εσωτερικών εννοιών της Βίβλου.
- 16 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Ανδρέας Μαρίνος: Σαμάνοι.
- 18 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Χ. Καμινωτάκης: Θεοσοφία και Διαλογισμός (μέρος Α').
- 19 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Α. Κωστοβασιλή: Περί Θεοσοφίας.
- 23 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
- 25 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Γ. Σιβρής: Η αναζητήσις του Θεοσοφικού Ιδεώδους (μέρος Α').
- 26 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Κ. Γρηγοριάδης: Ορφεύς και Ορφισμός.
- 29 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΟΣ, Κ. Ηλιάκης: Εμπειρολογική, (κοινωνιολογική και φιλοσοφική προσέγγιση)
- 30 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Κ. Ιωαννίδου: Οι Άγγελοι στα Ιερά Κείμενα.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

- 2 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Η. Κίμος: Η ύπαρξις του Θεού κατά την φιλοσοφία της Βεδάντα (μέρος Γ').
- 3 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Α. Κωστοβασιλή: Η αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία.
- 7 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Θ. Καφετζόπουλος: Μυστική Δοξασία.
- 9 Πέμπτη ΑΠΟΛΛΩΝ, Γ. Σιβρής: Η αναζητήσις του Θεοσοφικού Ιδεώδους (μέρος Β').
- 10 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Κ. Ηλιάκης: Η Ακρόπολις των Αθηνών.
- 13 Δευτέρα Κ. ΜΕΛΛΟΣ, Η. Αναγνώστου: Περί των εσωτερικών εννοιών της Βίβλου.
- 14 Τρίτη ΗΛΙΟΣ, Μιχ. Γρηγορίου: Το χειμερινό Ηλιοστάσιο.
- 16 Πέμπτη ΑΡΤΕΜΙΣ, Χ. Καμινωτάκης: Θεοσοφία και Διαλογισμός (μέρος Β').
- 17 Παρασκευή ΑΛΚΥΩΝ, Θ. Κασιφής: Το κοινωνικό μοντέλο του Κρισναμιούρτι.

Μεταξύ μας

ΤΑ ΓΡΑΦΕΙΑ ΜΑΣ

Τα Γραφεία του της Θεοσ. Εταιρείας Βουκουρεστίου 25, α' όροφος Κωδ. 106 71, είναι ανοικτά κάθε μέρα από 10.30 - 1, εκτός Σαββάτου και Κυριακής.

ΕΜΒΑΣΜΑΤΑ-ΛΩΡΕΕΣ

Παρακαλούμε όπως αποστείλλετε με ταχυδρομική επιταγή προς: Περιοδικόν "ΙΛΙΣΘΣ", ΒΟΥΚΟΥΡΕΣΤΙΟΥ 25, 106 71, Αθήνα.

Επίσης αποστέλλετε με τραπεζική επιταγή μόνον εις: Θεοσοφική Εταιρεία, Βουκουρεστίου 25, 106 71, Αθήνα.

ΑΝΤΙΠΡΟΣΩΠΟΙ ΤΟΥ ΙΛΙΣΘΥ

Ζάκυνθος: Παν. Βλαχόπουλος
Βόλος: Γ. Κουκουβίνος
Ηράκλειο: Μ. Λασηθιωτάκη
Ιωάννινα: Ελευθ. Τζομάκας
Κέρκυρα: Κάρολος Αγιούς
Λαμία: Γ. Μουτάφης
Λάρισα: Ισ. Φελλούς
Ναύπλιο: Χαρ. Μπάρακλης
Πάτρα: Αθ. Κοντοσάκης
Ρόδος: Αντ. Βεργωτής
Σύρος: Π. Ζαραφωνίτης
Χαλκίδα: Δημ. Δημαρέλος
Χανιά: Εμμ. Νοδαράκης
Κύπρος:
Αθην. Παπαδόπουλος
Λ. Γρ. Αυξεντίου 29
Μέγαρο Δίπα 456
Τ. Τ. 6021, Λάρνακα
Τηλ. 04654511 (Οικίας)

Στοιχειοθεσία Εκτύπωση & βιβλιοδεσία:

ΤυποΚίνηση Α. Αλεξοπούλου
Σόλωνος 36, Κολωνάκι Αθήνα 106 73
Τηλ. & Fax: 36 36 969 & 57 26 760

ΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ

ΠΕΤΡΟΥ ΓΡΑΒΙΓΓΕΡ

Η Προϊστορία της αδελφότητας των Ροδοσταύρων · Αι μυσταγωγικά κατευθύνσεις των Ροδοσταύρων · Κατήχησις του Μαθητού · Κατήχησις του Εταίρου · Κατήχησις του Διδασκάλου Αποσπάσματα των:

J. BRICAUD: Το ιστορικόν της Ροδοσταυρικής κινήσεως · Τα περιστύλια του Κορνήλιου Αγρίππα. · Η MILITIA CRUCIFERA EVANGELICA. · Μιχαήλ MAYER · FAMA και CONFESSIO. · Χρυσόσταυροι και Ροδοσταυροι. · Ηθίας ASHMOL και Τεκτονισμός. · Μαρτινέζ DE PASQUALLY και οι REAU-CROIX. · SOCIETAS ROSICRUCIANA IN ANGLIA. · Αυθεντικά και απόκρυφα Ροδοσταυρικά Τάγματα εν Ευρώπη και Αμερική.

PAPUS: Οι τεκτονικοί Βαθμοί. · Προοδευτική σύστασις των 330 του Σκωτικού Δόγματος. · Κήεις των συμβ. βαθμών. · Μαθητής, Εταίρος, Διδάσκαλος · Προσθήκη των Ναϊτικών βαθμών - RAMSAY. · Το Δόγμα της Τελειοποιήσεως · Το Σκωτικόν Δόγμα, Αιτία υπάρξεως των νέων αυτού βαθμών. · Φωτισμός, Αποκατάστασις, Ερμητισμός · Η περί Χιράμ παράδοσις · Φυσική · Ηθική · Πνευματική έννοια.

ED. BLITZ: Η ερμητική καταγωγή του βαθμού της Βασιλικής Αψίδος του Δόγματος της Υόρκης.

BARON DE TSCHOUDY: Κατήχησις εις τον βαθμόν του Αγνώστου και Εξόχου Μαθητού του Τάγματος του Ακτινοβολού Αστέρος.

Κόμης Αλέξ. ΚΑΛΛΙΟΣΤΡΟ: Κατήχησις εις τους τρεις Βαθμούς του άρρενος Τεκτονισμού του Αιγυπτιακού Δόγματος · Απολογία του Καλλιόστρου.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

Ταχυδρομική Διευθυνση: Τ.Θ. 51 134,145 10 Κηφισιά

Τηλέφωνο: (01) 86.63.591 Fax: (01) 62.50.513

<http://users.otenet.gr/~tetrakty> e-mail: tetrakty@otenet.gr

ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ Η ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΠΑΡΑΓΓΕΛΙΑ ΜΕ ΑΝΤΙΚΑΤΑΒΟΛΗ
(χωρίς έξοδα αποστολής για παραγγελίες συνολικής αξίας άνω των 9.000 δρχ.)

☐ ΜΕΤΕΝΣΑΡΚΩΣΗ (Παπύς).....	2.200
☐ Η ΖΩΗ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ (Άννυ Μπέρζαντ).....	1.700
☐ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Α' (Ροζέρ ντε Πέν).....	2.400
☐ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Β' (Ροζέρ ντε Πέν).....	2.700
☐ ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ Γ' (Ροζέρ ντε Πέν).....	3.600
☐ Η ΑΝΩΝΥΜΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΑ (Στέργου Χρούση).....	2.500
☐ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΕΣ ΔΡΥΙΔΩΝ (Υβ Μπερτου).....	1.600
☐ Η ΜΥΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ (Λεντμπίτερ).....	2.900
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΟΣ ΜΑΘΗΤΟΥ (Όσβαλντ Βίρτ).....	3.600
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΟΣ ΕΤΑΙΡΟΥ (Όσβαλντ Βίρτ).....	3.500
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ (Όσβαλντ Βίρτ).....	4.700
☐ ΤΟ ΤΕΚΤΟΝΙΚΟ ΜΟΥΣΕΙΟ (Νο 16) (Π. Γράβιγγερ).....	4.000
☐ ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΠΟΡΡΗΤΟ Α' (Η Βασιλική τέχνη) (Εθ.Λεβί).....	1.600
☐ ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΠΟΡΡΗΤΟ Β' (Τα Μυστήρια των Ιεροφαντών) (Εθ.Λεβί).....	2.500
☐ ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΩΝ ΣΟΦΩΝ (Εθιφάς Λεβί).....	1.800
☐ ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΥΦΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ (Παπύς).....	4.600
☐ ΠΩΣ ΘΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΒΑΣΚΑΝΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΗΝΗΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΜΕΙΣ (Παπύς).....	1.100
☐ Ο ΠΑΡΑΚΕΛΣΟΣ ΚΑΙ Η ΟΥΣΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΟΥ (Φρ. Χάρτμαν).....	3.200
☐ ΜΥΣΤΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΑΞΗ ΜΕΛΧΙΣΕΔΕΚ (Στέργου Χρούση).....	3.500
☐ ΑΝΑΖΗΤΩΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΡΟΔΟΣΤΑΥΡΟΥΣ (Φράντς Χάρτμαν).....	2.000
☐ ΑΥΤΟΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΚΑΙ ΠΕΠΡΩΜΕΝΟ ΜΕ ΤΟΥΣ ΚΥΚΛΟΥΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ (Χ. Σ. Λιούις).....	2.500
☐ Η ΜΥΣΤΙΚΙΣΤΙΚΗ ΖΩΗ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ (Χ.Σ.Λιούις).....	3.200
☐ ΠΡΟΣΕΥΧΕΣ ΑΠΟ ΟΛΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ (Μάνυ Τοίλαρ).....	1.700
☐ ECCE HOMO (Λουί Κλώντ ντε Σαιν Μαρτέν).....	1.000
☐ Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΩΝ (Ε. Π. Μπλάβατσκι).....	1.300
☐ Ο ΘΡΥΛΟΣ ΤΟΥ ΤΕΤΑΡΤΟΥ ΜΑΓΟΥ (Χένρυ Βαν Ντάικ).....	900
☐ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΒΟΥΔΔΙΣΜΟΣ (Α.Σίννετ).....	3.000
☐ ΜΕΓΑ ΕΛΛΗΝΟ-ΑΓΓΛΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ.....	15.000
☐ ΡΟΔΟΣΤΑΥΡΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΤΟΥ ΕΡΜΗΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΛΧΗΜΕΙΑΣ (Αφίσα 50 x 57 cm με συσκευασία).....	2.650

Κόψτε (ή καλύτερα φωτοτυπήστε αυτή τη σελίδα) και ταχυδρομείστε την συμπληρωμένη με τα στοιχεία σας και τα βιβλία που επιθυμείτε. Μπορείτε επίσης να την στείλετε με fax ή απλά να μας τηλεφωνήσετε. (1 237)

Όνοματεπώνυμο..... Τηλέφωνο.....
Οδός..... Αρ..... Πόλη..... Τ.Κ.....

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΕΤΡΑΚΤΥΣ

Ταχυδρομική Διεύθυνση : Τ.Θ. 51134, 145 10 Κηφισιά

Τηλ.: 01-86 63 591, Fax: 01-62 50 513